STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11953

ZAYT GEZUND

Meir Gotlib

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צוקערמאנ'ס פאלקסביבליאטהעק.

דאקטאר מ. גאטליעב.

זייט געזונד

IV.

מאננער-קראנקהייטען

(סעקרעטנע)

ווארשא

תרס"ה

ЗАЙДЪ ГЕЗУНДЪ т. е. БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!

IV. Венерическія болѣзни. Трипперъ.

Составилъ врачъ **М. ГОТЛИБЪ.**

Изданіе книжн. магаз. А. ЦУКЕРМАНА, Варшава, Налевки 7.

ВАРШАВА. 1904.

Типо-Лит. Ф. Баумриттера, Красинская площ. 6.

Двзволено Цензурою
Варшава, 30 Іюня 1904

פארווארט

איך פינדע פיר נעטהיג, בעפאר איך װערדע רעדען איבער סעקרעטנע קראנקהייטען, ערצעהלען דעם לעזער, ווי קום איך דאצו צו שרייבען איבער אזא געגענשטאנד. איך פינדע עס נאך פיר נעטהיגער להסיר ממני לזות שפתים; דער עולם קען דאך גאר א גרויסען טעות האבען אונ מיינען, דאס איך בין א מסייע לעוברי עבירה דאס איך לערען זיי, זיי זאלען ניט נכשל װערען דאס איך שרייב פיר אונערפאהרענע חוטאים. דער עולם איז מיך חושד במה שאין בי.

דער לעצטע יאהרהונדערט מיט אללע זיינע גרויסע ערפינדונגען (אייזענבאהן, פאראחאדען, טעלעגראף א. ד. ג.), אויך די „השכלה" (פאלקסבילדונג) האבען משנה געװען בתכלית השינוי דאס אינערליכע לעבען פון אונזער פאלק. 40—30 יאהר צוריק איז א מיידעל פון 16 יאהר שוין געװען א בוגרת אונ אז זיא איז געבליבען זיטצען ביז 20 יאהר אונפערהייראטעט האבען די עלטערן עס געהאלטען פיר דאס גרעסטע אונגליק. מען האט שוין זיך געזאגט „בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה" ד. ה. דאס מען מוז א שידוך טהון זאגאר לא לפי הכבוד אונ דאנן האט מען גענומען א אידים אבי א בשר ודם אבי א מאנזביל א מאל מיט א קליינעם אדער מיט א גרויסען מום.

וואָס איז געווען ווייטער? די מחותּנים האָבען געגעבען קעסט, די פּאָר פאָלק האָט געלעבט אויב ניט אימער אין גרויס נחת דאָך אָהן גרויסע דאגות, „כּספּנו וזרענו ירבּה כּחול" האָט מען געזונגען מיט גרויס כּוונה. „ווי וועל איך מפרנס זיין די קינדערלעך"? „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני" („ווער עס גיבּט לעבען, דער וועט געבען צום לעבען") איז געוועזען די אַנטוואָרט. „בּן שמונה עשׂרה לחופּה" זאָגען אונזערע חכמים, אָבער אונזערע זיידעס האָבען געפונען דאָס אַ מאַנספּערזאָן קען שוין צו 16 יאָהר חתונה האָבען, בּכלל דער עולם האָט ניט פילאָזאָפירט, האָט זיך ניט געמוטשעט מיט שאלות החיים (לעבענס-פראַגען) האָט זיך ניט געקימערט פאַר דער צייט וועגען חיונה. דער בּטחון איז געווען גרויס און נאָך גרעסער די האָפנונג, וועלכע דער פּאָעט רופט „די מוטטער אַללער לעבענדען".

מיר האָבען אָבער אויך ניט געהאַט גרויסע פּרעטענזיעס צום לעבען, בּרויט מיט זאַלץ מיט ציבּעלע איז שוין גוט, מיט פּוטער מה טוב; פּאַרטער און לאָזשעס אין טהעאַטער האָט זיך אונז ניט געחלומט. און די קינדער אין גימנאַזיות אָדער אין רעאַל-שולען אָבגעגעבען האָבען מיר אויך ניט געהאַט קיין גרויס חשק, אַבוואָהל מען האָט דאַנן אונזערע קינדערלעך דאָרט אַנגענומען מיט'ן גרעסטען כּבוד. פון פערשידענע באַדען אין אויסלאַנד האָבען אונזערע פרויען ניט געוואוסט. באַדען האָבען עקבּעסטירט פאַר פּריצים און פריצטעס מיט גרויסע מאַיאָנטקעס (גיטער). די מאָדע האָט נאָך ניט געגעסען אונזער בּלוט און שוויים, אַ יודישע פרוי האָט נור געזוכט דעם מאַנן צו געפעללען; זי האָט גאָר ניט געדאַגעט, דאָס מען זאָלל זיא, איהר הוט און איהר קלייד בּעמערקען אויף דער שטראַססע, דאָס אַללע פריינדינען און בּעקאַנטע זאָלען פּלאַטצען פון קנאה פון איהר נייע בּאַל-קלייד.

געווינט האָט מען אָהן סאַלאָנען אָהן יאַ. אָ. ער שטולען, אָהן פּיאַנאָ.

זאָ האָבען געלעבט אונזערע ברידער אין פאָריגען יאָהר־הונדערט און אין אנפאנג פון 19 יאָהרהונדערט.

וואס זעהען מיר יעטצט? ווען א יונגער מענש דארף חתונה האָבען איז ער אין גרויס פערלעגענהייט. מה נאכל („וואס וועלען מיר עססען")? דאָס שרעקט איהן ניט זאָ שטארק אָבער איהם שטעלט זיך די האר קאפויער, אז ער דענקט פון די צוויי שאפען, וועלכע זיינען גרויס ווי דער יודישער גלות, פון דעם בופעט מיט אלע מיני צאצקעס, פון א גארניטור מעבעל, פון די אממען, קובארקעס, פאקאיוועקעס, פון קריניצע, שצאווניצע און פראנצענסבאד, פון מוזיק און באלער ... דער יונגער מאַנן ציטטערט און בלייבט יאָהרען לאנג זיטצען א בחור. וואס טהוט דאָס מאָדכען? זי מוז מיט כל אמצי כחות געפינען א חתן, און מיטטעל דאצו: א שיינע קלייד, א הוט מיט א גאנצען וואלד פעדערן, פיינע באטינקעס, שפאצירען אין פערשידענע גארטענער, זיך ציינען פון צייט צו צייט אין טעאטער, מוזיצירין אָהנע פאהיגקייט דאצו. א תרופה דאצו איז אויך אין א באד ארויס צו פאהרען, אדער אין א מאָדערנען זאממער וואָהנונג.

דאָס קענען זיך ערלויבען מאָדכען אין מיטטעלע און העכערע קלאססען, ארעמע מיידליך גייען אין פאבריק, גייען דיענען, אום צו זאממלען געלט אויף נדן.

צום גרויסען אונגליק פון אונזער פאָלק, צו אונזער גרויסען בעדויערען האָבען זיך געפונען נידעריגע באדלע פערזאָנען וועלכע ניטצען אוים („עקספּלואטירען") די שלעכטע לאגע פון אונזערע ארעמע מיידלעך (אָהן נדן איז זיי שווער חתונה צו האָבען"). —

איך פינדע ניט קיין ווערטער, אום גענוג שארף צו בעצייכנען די ניעדערטרעכטיגקייט פון דיעיעניגע פערזאנען, וועלכע האנדלען מיט „לעבעדיגער סחורה", וועלכע עקספעדירען עס ניט נור אין אללע גרויסע שטאדט אין אייראפא אבער אויך אין זיד-אמעריקא (בראזיליען און ארגענטינע) איז קאנסטאנטינאפאל און אלכסנדריא של מצרים.

דער בעריהמטע יודישע שרייבער אבראמאוויטש („מענדעלי מוכר ספרים") אין זיינער פאטרעטישער ערצעהלונג (דאס וואונש פינגערל) „בעמק הבכא" מאכט אונז בעקאנט מיט פערשידענע טיפען פון דער יודישער גאס, וועלכע טרייבען דען שרעקליכען האנדעל.

וויר ערקענען שמעריל דען זיידענען יונגערמאן וועלכער הייראטעט א שאנע יונגע מיידעל אבת טובים און פערקויפט זי אין א געוויסעס הויז... מיר ערקענען לוי און זיין פלוניתטע שיינצה וועלכע זיינען זיך מפרנס בכבוד פון די „לעבענדיגע סחורה". מיר ערקענען די שרעקליכע קרבנות, וועלכע זיינען אריין געפאללען אין שאול התחתיה וועלכע הייבען אן פון שאנע קליידער, שאנע טאנץ, פרייע ליעבע, און ענדיגען אין א שפיטאל, ענדיגען אלם הונגעריגע אבגעריססענע קראנקע בעטלערם אדער ענדיגען מיט א צער־פאלענעם נאז אדער פון א געהירן קראנקהייט אין א אנשטאלט.

שרעקליך און ביטטער, שאנדליך און אבשייליך איז דאס שיקזאל פון די פרויען, וועלכע האבען פערגעססען זייער עהרע. אבער אויך ניט גוט איז די יונגע לייט, וועלכע דיענען דער גאטטין פון פרייע ליעבע, די ווענערישע קראנקהייטען עססען אויף זייער פלייש און בלוט, זייער האב און גוט און דאביי בלייבען זיי נאך אפט מיט דער קראנקהייט אויף דאס גאנצע לעבען.

מיר ווייסען, אז סיפילים (איינע פון די דריי ווענערישע קראנקהייטען) איז שווער אויסצוקורירען, דאבי יעדער קראנקע וועלכער ליידעט אויף א געוואהנליכע קראנקהייט קען אימער רעכענען דארויף, דאס זיינע בעקאנטע פיהלען מיט איהם מיט; אין א פיעל ערגערער לאגע איז דער ווענערישע קראנקע. דער המון עם לאכט אויס אזא קראנקען אדער זעהט איהן אן פיינדליך. „ניט חוטא אונ ניט קריינק" זאגט ער אין זיינעם גראבען לשון. דאצו האט מען מורא ער זאלל ניט זאראזשען (אנשטעקען) מיט זיין קראנקהייט, „קיינער וויל מיט איהם קיין מגע ומשא האבען.

אין אזא לאגע, ווען די קראנקהייט דאקוצעט נאך שטארק: איין מכה פערהיילט זיך, די אנדערע אפפענט זיך, פון צייט צו צייט ווערד דער קראנקע הייזעריג אונ איהם איז שווער צו אטהעמען, דערבײ קומען נאך שרעקליכע קאפ־שמערצען אונ שמערצען אין די ביינער ביי נאכט, פערשידענע וויסיפקעס: פלאמעס אונ פרישצעס, די האאר פאלט אויס א. ד. ג. איז קיין וואונדער ניט אז ניט איין קראנקע פערליערט מוטה.

איך האב פריהער געצייגט וועלכע סבות ברייגנען דאצו, דאס אונזערע בחורים אונ מיידליך האבען שפעט חתונה; דאצו דארף מען נאך צוגעבען, דאס איבערהויפט האט זיך פערערגערט אונזער עקאנאמישער צושטאנד אין דער לעצטער צייט, פיעל פרנסות, וועלכע האבען געגעבען אונזער המון פרנסה, זיינען פערשוואנדען געווארען. „והמשתכר משתכר אל צרור נקוב" (דער וואס פארדינט פארדינט א קליינינגקייט) אונ דאס האט שוין לאנג די סטאטיסטיק געצייגט, דאס אין א געראטענעם יאהר איז פיעל מעהר חתונות, ווי אין אמיטטעלען יאהר, אם ווענינסטען האבען מיר

חתונות אין א הונגער יאהר ד. ה. די צאהל פון חתונות הייננט אב פון דעם עקאנאמישען צושטאנד פון פערמאגען דעם פאלקס.

היוצא מדברינו: די מאדע, דער לוקסוס, אונזער שרעקליכער עקאנאמישער צושטאנד האט געבראכט דאצו, דאס אימער מעהר און מעהר מאנסלייט און מאדכען האבען חתונה זעהר שפעט און דאס א געוויסע צאהל בלייבט אויך אונפערהייראטעט. מיר ווייסען אויך, דאס די נאטור פארדערט פון מענשען דאס איהריגע. ווען מען יאגט ארויס די נאטור דורך א טהיר קומט זי דורך דאס פענסטער"; געוויס עס גיבט פיעלע הערצען וועלכע בלייבען, זא צו זאגען, ריין ביז זייער חתונה, אבער אין די ברבים איסט עס שוין זעלטען צו טרעפען. זעהר אפט פרעגען די יונגע לייט ביי דאקטורים אב עס איז ניט שאדליך פיר די געזונדהייט פאלקאממענע אבסטינענץ ד. ה. דאס זיך צוריק האלטען (נזירות) פון פערקעהר מיט פרויען. דארויף אנטווארטען מיר, דאס עס איז ניט שאדליך' האכסט שאדליך איז זיך אבגעבען מיט פערדאכטיגע פרויען, פון וועלכע מען קען בעקומען א ווענערישע קראנקהייט און פון אזעלכע קראנקהייטען כידוע איז ניט אזוי לייכט זיך אויסצוקורירען. עס טרעפט אויך, אז זיי בלייבען אזוי אויפ'ן גאנצען לעבען.

מיר קומען צוריק דאצו, דאס צווישען יונגע לייט גיבט עס פיעל חוטאים דאדורך, דאס זיי האבען שפעט חתונה, אויך דאדורך „כי יצר לב האדם רע מנעוריו" ד. ה. דאס דער מענש איז ניט אללע מאל אזא גבור, וועלכער איז כובש (בעזיגט) זיין יצר הרע.

פיר אונז דאקטורים גיבט עס ניט חוטאים, פיר אונז גיבט עס נור קראנקע, א גנב, א רוצח, וואס איז פערוואונדעט געווארען

בְּשַׁעַת גַנְבֶנֶן, בְּשַׁעַת רַצְחֶנ׳ן איז פִיר אוּנְז דֶערזֶעלְבֶּע קְרַאנְקֶע ווי דֶערֶעניגֶע, וֶועלְכֶער איז פוּן גַנָב פוּן רוֹצֵחַ גֶעניזִיקְט גֶעוָוארֶען, דֶענְן מִיר זַיינֶען נִיט רִיכְטֶער, מִיר זַיינֶען נִיט מוֹסַר־נִיקֶעם, מִיר זַיינֶען גֶעשְׁטֶעלְט דַאצוּ, צוּ פֶערְגְרִינְגֶערֶען דִי לֵיידֶען פוּן מֶענְשֶׁען.

אָבֶּער פַאר אַללֶעם זוּכֶען מִיר צוּפֶערמַיידֶען דִי לֵיידֶען ד. ה. פֶערהִיטֶען פוּן קְרַאנְקְהַייטֶען.

יֶעצְט, דֶענֶקֶע אִיךְ, פֶערשְׁטֶעהְט דֶער לֶעזֶער, וַואצוּ הָאבּ אִיךְ גֶעשְׁטְרֶעבְּט מִיט דִיעזֶעם וֶוערְק. עֶס גֶעהְט נִיט אוּם דֶעם צוּ זַיין אַ„מְסַייֵעַ לְעוֹבְרֵי עֲבֵירָה״, עֶס גֶעהט אויךְ נִיט אוּם דֶעם דֶעם אוּנֶערפַאהְרֶענֶען צַייגֶען אַ שְׁלֶעכְטֶען וֶועג.

לְהֵפֶךְ אִיךְ וָואלְטֶע צַייגֶען, ווִי גֶעפֶאהְרְלִיךְ אִיז דֶער וֶועג, וָואס פִיהְרְט צוּ וֶוענוּס („גֶאטִין דֶער לִיעבֶּע״).

מִיר וֶוערְדֶען בֶּעשְׁפְרֶעכֶען, 1) ווִי זִיךְ צוּ פֶערהִיטֶען פוּן וֶוענֶערִישֶׁע (סֶעקְרֶעטְנֶע) קְרַאנְקְהַייטֶען, 2) פִיר דִי, וֶועלְכֶּע זַיינֶען נִכְשַׁל גֶעוָוארֶען אויף דִיעזֶעם גֶעפֶאהְרְלִיכֶען וֶועג, הָאבּ אִיךְ גֶעוָואלְט גֶעבֶּען אֵייניגֶע כְּלָלִים אוּנ פְּרָטִים, וֶועלְכֶע דִיעֶנֶען דַאצוּ, זֵיי זָאללֶען הָאבֶּען אַ בֶּעגְרִיף פוּן זַייעֶר קְרַאנְקְהַייט, זֵיי זָאללֶען אַנְדֶערֶע מֶענְשֶׁען נִיט אַנשְׁטֶעקֶען (זַאראַזְשֶׁען), זֵיי זָאללֶען ווִיכֶען, ווִי ווִיכְטִיג אִיז אִין אַזֶעלְכֶע פַאללֶען זִיךְ קוּרִירֶען בַּיי אַ דָאקְטָאר אָבֶּער נִיט בַּיי זְנַאכַארֶעם, שַׁארלַאטַאנֶעם, קְוַואלֶעם א. ד. ג. „Feci quod potui, faciant alümeliora“ אִיךְ הָאבּ גֶעטַהאן, וָואס אִיךְ קָאן, זָאללֶען אַנְדֶערֶע בֶּעססֶערֶעס טְהוּן״.

ווארשא, מרחשון ה׳ תר״ם.

דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם
איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא
(ויקרא טו : ב)

I. ווענערישע קראנקהייטען

ווענערישע קראנקהייטען, אדער סעקרעטנע, רופט מען דיעניגע, וועלכע זיינען נוגע די געשלעכטס־ארגאנען, די געש־לעכטסארגאנען זינד דיעניגע אברים ביי א מאנספערזאהן אונ א פרוי, וועלכע דיענען צו פערגרעסערען די מענשליכע פאמיליע.

די סעקרעטנע קראנקהייטען רופט דער עולם סעקרעטנע, ווייל מען שעמט זיך מיט זיי, מען קריעט זיך דאמיט.

דיזע קראנקהייטען רופט מען עס, ווייל די געטטין פון ליעבע ביי די רעמער וואר „ווענוס", אלזא זינד עס ליעבע קראנקהייטען, ביי אללע פעלקער געהערען דיזע קראנקהייטען צו דברים שבצניעה (סעקרעטנע קראנקהייטען) אבער מיר דאקטורים פינדען, אז אזעלכע סודות זיינען א אונגליק פיר די מענשהייט, ניט נור פיר די ליידענדע זעלבסט אבער אויך פיר די קרובים פון די קראנקע, פיר די מענשען, וועלכע קומען מיט די קראנקע אין בעריהרונג צ"ב מאנן, ווייב, קינדער, בעדינער פון קראנקען.

בכלל זינד עס ווענערישע קראנקהייטען („ליעבע קראנקהייטען") ד. ה. אם גרעסטען טהייל קומען זיי דורך דען אקט מיט א פרוי,

אבער אין א געוויסען טהייל קומען דיזע קראנקהייטען דורך אנשטעקונג (זאראזע) אויף אנ'אנדער אויפ'ן.

שפעטער ווערדען מיר די זאך גענוי בעשפרעכען אבער שוין היער וועל איך איהנען געבען א ביישפיעל, ווי גרויס דער טעות איז, ווען דער עולם מיינט דאס יעדע סעקרעטנע קראנקהייט קומט דווקא דורך דען אקט מיט א פרוי. איין בעריהמטער זענגער, וועלכער וואר קראנק אויף סיפילים (איינע פון די דריי ווענערישע קראנקהייטען), ערצאהלטע מיר די געשיכטע פון זיינער קראנקהייט. פון איטאליען איז ער געפאהרען נאך רוסס-לאנד דורך וויען. דארט ביי א פריזיער (צירולניק) האט מען איהם דען בארד געגאלט אונ ביים ראזירען האט מען איהם א קליינע וואונד געמאכט, וועלכע האט זיך לאנג ניט געוואלט אויסהיילען. אין 2—3 וואכען שפעטער האט זיך געבילדעט א קליינע פערהארטונג אויף דער שטעלע פון וואונד, שפעטער האט זיך געמאכט א וויסיפקע פון רויטע פלאמעס אויפ'ן גאנצען קערפער די גרויצאלעס (לימף-דריזען) אויפ'ן האלדז, אין די פאכווינעס אונ אין אנדערע שטעלען זיינען געשוואלען געווארען, מיט איין ווארט, די דאקטורים האבען ערקענט, דאס ער ליידעט אויף סיפילים, (דאס ראזיר מעססער וואר פארהער בענוטצט ביי א סיפיליטישען קראנקען אונ וואר ניט גוט גערייניגט).

ברוסטקינדער בעקומען אפט סיפילים פון זייגען ביי א סיפיליטישער אם, וועלכע האט סיפיליטישע וואונדען אויף דער בראדאווקע אדער ארום די בראדאווקע פון ברוסט.

מיר אונטערשיידען 3 ערליי ווענערישע קראנקהייטען: טריפפער, א ווייכער שאנקער, אונד סיפילים.

עס איז געוועזען א צייט, ווען מען האט גערעכענט, אז דיזע דריי קראנקהייטען זינד איינע אונ דיזעלבע, זא ווי די סבה, וועלכע ברייננט צו זיי איז דיזעלבע („ליבעס קראנקהייטען")׳ אבער יעטצט ווייסען מיר, דאס עס זינד דריי פערשידענע קראנקהייטען.

I.

אין דער מאטעריע (אייטער) פון טריפפער האט דער ברעסלויער פראפעסאר נייססער אין 1879 יאהר געפונדען דרזיבקעס וועלכע שוין 500 מאל פערגראססערט זעהן אוים ווי פינטעלעך. זיי ליעגען געוואהנליך צו 2 צוזאממען. מען רופט זיי נייססער׳ס גאנאקאקקען אדער דיפלאקאקקען. זיי זעהן אוים ווי קערנער פון קאווע.

אין דער תורה (ויקרא ט״ו) לייענען מיר די היגיעני׳שע בעשרייבונג פון טריפפער־קראנקהייט; אלזא די קראנקהייט וואר שוין בעוואוסט ביי די אלטעסטע פעלקער.

משה רבינו האט ערקענט די קראנקהייט אלס א זאראזליווע (אנשטעקענדע), זא געפינען מיר פערשידענע היגיענישע *) פאר־שריפטען אין דעמזעלבען קאפיטעל (ויקרא ט״ו), וועלכע האבען אלע איין ציעל: ניט פערשלעפען די זאראזע.

ניט אומזאנסט פינדען די גרויסע געלעהרטע דאס משה רבינו וואר דער גראסטער היגיעניסט פון אלע צייטען.

---

*) היגיענע איז די וויססענשאפט, וועלכע זוכט צו פערהיטען פון קראנקהייטען אונד פערלענגערען דאס לעבען, היגיענע ווי עס פערשטעהט זיך איז א וויכטיגער צווייג פון מעדיצין.

יעצט וועלען מיר ארומרעדען דייטליכער די סבה פון דער קראנקהייט אונ איהרע סימפטאמען (סימנים).

די סבה, ווי געזאגט, די אורזאך פון טריפפער זיינען די קליינע פינטעלעך אדער ווי די געלעהרטע רופען זיי גאנאקאקקען.

וואו זיצט די קראנקהייט? זי זיצט געוועהנליך אין אורין-קאנאל, אונ פון דיעזער שטעללע שפאצירען ווייטער די גאנאקאקקען אין די בענאכבארטע טהיילען כדומה אין פענחער (בלאזע) אונ זאגאר אין די ניערען (זעלטען).

די פראגע איז אבער ווי זינד די גאנאקאקקען (גריבקעס) געקומען אין אורין קאנאל? אין דער צייט ווען דער מאנספערזאן בעקומט קישוי אבר (ד. ה. דער גליעד ווערד שטייף אונ אויסגע-בריי‍טערט ווערד די אויסערליכע אפפנונג פון אורין קאנאל ברייטער אונ א טראפען מאטעריע פון די פרויען פאחווע (שיידע) גייט לייכט אריין אין אורין קאנאל. אזא טראפען מאטעריע (אויב די פרוי האט א טריפפער) איז גענוג אנצושטעקען דען מאנספערזאן.

עס פערשטעהט זיך, דאס דאסזעלבע קומט פאר ווען דער מאנספערזאהן האט א טריפפער אונ ער איז מיט א געזונד-טער פרוי. די לעטצטע ווערד פון מאנספערזאהן אנגעשטעקט.

עס טרעפען אפט אויך זאלבע פאללע, דאס מיט א פרוי, וועלבע האט א טריפפער, אונד מיט וועלבע זיינען געוועזען איינינע מאנסלייט אונ ניט אללע ווערען אנגעשטעקט, איינינע בלייבען געזונד. עס גיבט מאנסלייט וועלבע זיינען געוועזען מיט פערשידענע פרויען (אויך מיט אנגע-שטעקטע, זאבאזשעטע) אונד דאך האבען זיי ניט די אנשטעקונג.

ד.ה. קיינע ווענערישע קראנקהייט בעקומען, דאפיר גיבט עס מאנס־לייט, וועלכע זאראזשען זיך יעדעס מאל, ווען זיי זיינען מיט א טריפפער קראנקע פרוי.

מיר ווייסען גוט, דאס אין דער צייט פון חליררע און דזומא, ווערען ניט אלע קראנק אויף דיזע קראנקהייטען. זאגאר אין איין און דערזעלבען פאמיליע קומט פאר, דאס נור איין מיטגליד ווירד קראנק און די איבעריגע בלייבען געזונד.

אלזא יעדער איינציגע בעזונדער האט פערשידענע שאנסען, ד. ה. איז מעהר אדער ווייניגער פאהיג זיך אנצושטעקען פון איינער אדער פון דער אנדערער זאראזליווען קראנקהייט.

פון איינינע מאנסלייט זאראזשעט זיך גיכער דערייעניגע, וועלכער פערלענגערט דען אקט מיט דער קראנקע פרוי און ווידערהאלט דען אקט איינינע מאל; דער מאנספערזאן ביי וועלכעם דער אקט דויערט זעהר קורץ האט ווייניגער מאגליכקייט צו בעקומען די אנשטעקענדע קראנקהייטען.

עס קען אויך פארקומען, דאס א טראפען מאטעריע אין דער צייט פון אקט איז אריינגעגאנגען פון פאכווע (שייד) אין אורין־קאנאל, און דאך בלייבט דער מענש געזונד, ווייל ער האט גלייך אורין אבגעגעבען און מיט אורין איז אויך דער טראפען מאטעריע ארויסגעווארפען געווארען פון קאנאל, אויב די גרזשיבקעס האבען זיך נאך ניט איינגעגעסען אין די וואנטליך פון קאנאל. לײדער טרעפט עס זעלטען.

געוואהנליך, ווען דער טריפפער־קראנקע קומט צום

דאָקטאר, ערצעהלט ער איהם פערשידענע באָבע מעשיות, ווי אזוי ער האט בעקומען דען טריפּער.

—„ווי קומט איהר דאצו? איהר זייט געווים געוועזען מיט א קראנקער פרוי, פרעגט איהם דער דאָקטאר.

—„וואם רעדט איהר, הערד דאָקטאר, אך גאטט איז מיט אייך! איך האב משתּין געוועזען געגען ווינד און גלייך האבּען זיך אנגעהויבען די יסוּרים”.

דער צווייטע ערצעהלט אויך, אז ער האט ווינפערלעך (פּארזעצקעם, סמאראדינע) געגעסען און דאפאן איז ער קראנק געווארען.

נאך איינער בעקומט עם (ד. ה. ער ערצעהלט דעם דאָקטאר פון פארען אויף א וואגען, וואם האט זייער געטרייסעלט.

לייכטער בעקומט די קראנקהייט עם פערשטעהט זיך נאך דעם אקט מיט אקראנקער פרוי) דערעיניגער וועלכער האט זעהר א גרויסען גליעד און אויך דערעניגע וועלכער איז שוין איינמאל קראנק געוועזען אויף דיעזע קראנקהייט.

אַ קינד, וועלכעם האט איינמאל געהאט דיפטעריט אין האלדז, ווירד לייכט אויך א צווייטעם מאל אנגעשטעקט מיט דיפטעריט.

דאסזעלבע בעמערקען מיר ביים טריפּפער-קראנקען. ער איז מעהר ווי אנדערע פאהיג נאך איין מאל אזוי קראנק צו ווערען אויף די טריפּפערקראנקהייט.

ביי סיפילים איז גאר אנדערם. דאס געהערט צו די

גראסטע זעלטענהייטען, דאס א סיפילים קראנקער זאלל זיך נאך איינמאל אנשטעקען מיט סיפילים. ודאס סיפילים גיפט ציר־קולירט אין בלוט פיעל יאהרע נאך דער אנשטעקונג און כל זמן דאס אלטע גיפט איז נאך דא אין בלוט, ווירקט ניט די נייע זאראזע.

אם אנפאנג זיטצט די קראנקהייט גלייך ביים איינגאנג אין קאנאל אין דער קליינער פערטיעפונג אין סלוזהייטעל (błona śluzowa, слизистая оболочка) פון אורין קאנאל; דיזע פער־טיפונג (א מין גריבעל) פינדעט זיך גלייך הינטער דער אפנונג פון אורין־קאנאל. די סלוזהייטעל אין דיעזער שטעלל ווערד שטארק רויט און אנגעשוואלען.

די סימפטאמען. (סימפטאמען זיינען די ערשיינונגען, וועלכע קומען פארביי א געוויסער קראנקהייט. סימפטאמען זיינען די סמנים, נאך וועלכע מען ערקענט די קראנקהייט, יעדע קראנק־הייט האט איהרע סימפטאמען). די ערשטע 24—48 שעה פיהלט דער קראנקער געוואהנליך קיינע שמערצען, שוין אויפ'ן 3־טען אדער 4־טען טאג נאך דעם אקט מיט א טריפפערקראנקער פרוי פיהלט ער א מין קיצלען, שטעכען אין פאדערשטען טהייל פון אורין־קאנאל נאך אורין לאזען. שפעטער פיהלט ער א מין ברענען און שמערצען אין זעלבען שטעלל ניט נור נאך אורין לאזען אבער בעשטענדיג פיהלט ער א בעדירפנים אפטער אורין צו לאזען און די שמערצען ווערען גראססער. די אפפנונג פון קאנאל ווערט רויט און געשוואלען.

שוין אפט אויפ'ן 4־טען טאג צייגט זיך פון קאנאל: סלוז. אויפ'ן 5־טען טאג לויפט שוין דער קראנקע אלע ½ שעה אלע

שעה אורין לאזען און די מאטעריע פון קאנאל ווערד געלב, שמוטצט די וועש און לאזט אויפ'ן העמד פלעקען, וועלכע ווערען שפעטער הארט פערטריקענט.

דאס קעפעל פון אבר ווערד געשוואלען און די עפפנונג פון קאנאל ווערד נאך מעהר רויט און שמערצט. אונזער קראנקער האט קיין מנוחה ביי טאג און אפט אויך ביי נאכט. דענן אין בעט ווען דער גאנצע קערפער ווערד ערווארמט, קומט קישוי אבער, דער גליד שמערצט און לאזט דעם קראנקען ניט שלאפען (אין אזעלכע נאכט גיט זיך דער קראנקע נדרים, ער וועט שוין מעהר דעם יצר הרע ניט פאלגען), ער שלאפט ווידער איין און ווידער וועקט איהם די אייגענע געשיכטע. דער קראנקע געהט ארויס פון בעט, געהט ארום איבער'ן צימער, לאזט אורין און עס ווערד איהם עטוואס לייכטער א. ז. וו.

די שמערצען ביים אורין לאזען, מאטעריע פון אבר, די רויטקייט און דאס געשוועללען פון שליימהייטעל פון אורין-קאנאל, דער שמערצליכער קישוי אבר ווערט אימער גרעססער און גרעססער פון 8-טען ביז דעם 14-טען טאג. נאכ'ן 14-טען טאג פאנגען אן די ערשיינונגען צוריק צו געהן: די שמערצען אין קאנאל פערשווינדען כמעט, דער קראנקע לויפט שוין ניט אזוי אפט מיט אורין, די קישוי אבר ביי נאכט קומט פאר אימער זעלטענער. אבער די מאטעריע געהט אימער פון קאנאל, זאגאר נאך מעהר, ווי פאר'הער.

נאך דריי—פיער וואכען צייגט זיך שוין ביי טאג גאר קיין מאטעריע, יעצט ווערד דער קראנקע ענטוועדער אין גאנצען גע-נעזען אדער אין דער פריה, ווען דער קראנקע שטעהט אויף

פון בעט, איז די אפפנונג פון קאנאל צוזאממען געקלעבט אונ מען קען נאך אויסקוועטשען א טראפען מאטעריע.

דא האבען מיר שוין צו טהון מיט א כראנישען טריפפער, דען טראפען מאטעריע, וועלכער געהט ארויס אין דער פריה רופט מען מיליטער טראפען, ווייל מען טרעפט עס אפט ביי אונפער־הייראטעטע אפיציערען אין מיטטעלע יאהרען. אנדערע ווידער רופען עס „באן–זשור טראפען„ „באן–זשור" אים פראנצאזישען הייסט „גוט מארגען."

אין דיעזעם צושטאנד האט דער קראנקע קיינע שמערצען, מעהר ניט דער טראפען בלייבט אים אויף א זכר, דאך דארף זיך דער קראנקע קורירען. דענן אין דיעזעם צושטאנד קען ער אנשטעקען זיין פרוי מיט א טריפפער אונד די קראנקהייט קען זיך פערארגערען נאך פיעל שנאפס, וויין, ביער טרינקען, אונ פיעל פערקעהרען מיט פרויען.

ווי לאנג דויערט די קראנקהייט? זעהר פערשיעדען: פון 6—8 וואכען ביז א יאהר אונ לענגער.

.II

שוין איינינע הונדערט יאהר, ווי מען פערלאנגט פון די דאקטורים, זיי זאלען געפינען א מיטטעל צו פערהיטען פון טריפפער, לייד[ע]ר האט אונזערע וויססענשאפט ביז יעצט א ריכ־טיגען מיטטעל ניט ערפונדען, אונז בלייבט נור דעם פובליקום

צו ראטהען: עסט ניט קיין אונצייטיגע פרוכט, װעלען אייערע צאהנע ניט שטומפּ (איילינ) װערען.

די פּאציענטען ערצאהלען אָפט דאס זיי זיינען זעהר פֿארזיכטיג.

—זעהר שיין, איר האט קיין פֿערקעהר מיט פרויען?

—דאס ניט, איך האב נור 1 מאל מאנאטליך, 1 מאל אין 2 מאנאט.

די לייטע פֿערגעסען, דאס אום צו בעקומען א װענערישע קראנקהייט דארף מען ניט דווקא יעדען טאג מיט פרויען זיין, די זאראזע בעקומט מען געװעהנליך נאך איין אקט מיט א קראנקער פרוי.

דער אקט מיט א פרוי אין דער צייט פון װסת איז פֿער־באטען. ניט אומזאנסט איז די תורה אזוי מקפיד אויף נדה: עס איז ניט עסטעטיש (שאן) און עס איז שעדליך, און אָפט מיט א נדה בעקומט מען א קאטאר אין אורין—קאנאל, װעלכער איז זעהר אהנליך צו טריפּפּער, מיט א שװאנגערע פרוי דארף מען ניט זיין א געװיסע צייט פאר'ן געבורט און א געװיסע צייט נאכ'ן געבורט (ביז 6 װאכען), זא, װי די תורה פֿערזאגט אונז „אשה כי תזריע וילדה זכר" ... (ויקרא יב) דען פון דער געבאר מוטטער און פון שיידע פליססען פערשידענע פליססיגקייטען, װעלכע קענען הערפֿאררופען א ענטצינדונג אין אורין—קאנאל.

אויך איז שעדליך פערשידענע מיססברויכען (злоупотреб-ленія, nadużycia.) אים פערקעהר מיט פרויען, װי: פערלייננערען דעם אקט, איבעררייסען דעם אקט אין מיטטען א. ד. ג.

גלייך נאך דעם אקט דארף מען אורין לאזען די אורין; שװענקט דורך דען קאנאל און ערװייטערט די מאטעריע, װעלכע איז פיעללייכט

שוין אריין אין אורין—קאנאל פון פאחווע (שיידע), נאכהער זאלל מען אפוואשען דען גליד מיט 5% קארבאל וואססער, דאס אפוואשען אונד אורין לאזען איז אפט נוטצליך, אבער עס פערזיכערט ניט לחלוטין ד. ה. עס טרעפט דאס מען טהוט עס, אבער דאך ווערד מען ניזק.

דער עולם נעמט אן, אז פון טריפפער פערהיטען פערשידענע שפריטצונגען אין אורין—קאנאל וועלכע מען מאכט גלייך נאכ'ן אקט, דאס איז ניט ריכטיג, נאך דעם אבוואשען דען גליד אונ אורין לאזען קען זיין נוטצליך איינשפריצען אין אורינ־קאנאל 2% קארבאל וואססער, אדער א שוואכען עסיג.

דער בעסטער מיטטעל געגען טריפפער בלייבט אוממער דער קאנדאן. דער קאנדאן ווּאר ערפונדען דורך דען ענגלישען קאנטאן וועלכער וואר לייב-מעדיק ביי דער ענגלישער קאניגען.

יעצט ווירד דער קאנדאן געמאכט פון קויטשוק אונ אנדערע עלאסטישע געוועבע, פריהער ווארדע ער געמאכט פון פערשידענע הייטעל פון טהירע (פון א פישבלאזע, פון געדארם פון א שאף). דען קאנדאן ציהט מען אן פאר דעם אקט אויף דען גליעד ווי א האנדשוה אויף דען פינגער. אבער דיעזעם מיטטעל פערהיט אויך ניט אין גאנצען זיכער פון טריפפער אונ אנדערע ווענערישע קראנקהייטען.

די אפפנונג פון אורין—קאנאל איז געשיטצט, זי איז געדעקט מיט דעם קאנדאן, אלזא קיין מאטעריע פון פאחווע (שיידע) קען ניט קומען אין אורין-קאנאל, דאך פערגלייכט מען דען קאנדאן מיט א אלטען שירם — עס דאנערט, עס בליטצט, געהט א גאסס—רעגען אבער איהר געהט זיכער אין

וועג, איהר פערלאזט אייך אויפ'ן אלטען שירם, איהר עפענט די אלטע טראנטע, פלאטצליך פלאצט ער אונ דער רעגען גיסט אייך אפ פון קאפ ביז די פיס". דער קאנדאן קען אויך זיך צו-רייסען אדער פלאצען אין מיטטען אקט אונ דאן אדיע מיט זיין פערהיטונגס ראלע, די אפפנונג פון קאנאל איז שוין ניט געשטיצט מעהר.

דאך אויפ'ן אייזען - באהן טרעפען אויך אונגליקען, אבער דער עולם פאהרט אונ מערקט עס ניט.

איין פערטהיידיגער פון דיזעם פערהיטונגס מיטטעל פרעגט: „רע-בענען מיר דענן פיר געשטארבענע די וואס געפינען זיך אויפ'ן שיף אין מיטטען פון ים, וועלכע זיינען אפגעטהיילט פון טויט נור דורך א דינע אדער גראבע ברעט"? ער פרעגט ווייטער: „קען מען דען רעכענען פיר אנגעשטעקטע (זאראזשעטע) דיעניגע, וועלכע זיינען אפגעטהיילט פון זאראזע דורך א דעליקאטנע הייטעל, אבער דאך אבגעטהיילט"?

דער קאנדאן קען אויך העראבפאללען, ווען ער איז צו גרויס אדער ניט גוט הערויף געצויגען, עס פערשטעהט זיך, דאס אויך אין דיזעם פאלל איז ער אונניטצליך. ער האט נאך פאלגענדע חסרונות: ביים נאטירליכען אקט (אהן קאנדאן) רירט זיך דער גליעד אהן די סלוזהייטעל פון פאחווע (שיידע) אונ ווערד גיכער אויפגעוועקט, צערהייצט אונ גיט גיכער אפ די זרע, אים גאנצען דויערט דער אקט קורץ, עס פערשטעהט זיך דאס מיט א קאנדאן דויערט דער אקט לאנגער, אונ ביים אפטען געברויך פון קאנדאן, ווערדען די נערווען וועלכע שפילען א גרויסע ראלע ביים אקט גיכער ערשאפפט אונ עס קען אויך קומען צו

אימפאטענץ ד. ה. צו מאנגערשוואכע און ביי גערוואוע מענשען קען עס פיהרען צו פערשידענע נערווען קראנקהייטען.

מערקווירדיג איז, דאס דער קאנדאן ווירקט שעדליך ניט נור אויף די מאנגער, וועלכע בענוטצען איהם, אבער אויך אויף די פרויען.

עס איז לייכט צו פערשטעהן, דאס 1) דער לאנגערער אקט איז אויך ביי דער פרוי די אורזאכע פון א גראבערער שטערענגונג פון נערווענסיסטעם און 2) סוף כל סוף גיבט איהר דער קאנדאן ניט אזא צופרידענהייט ווי דער נאטירליכער אקט.

ווען א יונגע פערהייראטעטע פרוי בעקלאגט זיך אויף פערשידענע נערווען ערשיינונגען: (זי שלאפט ניט גוט, זי האט קאפ-שמערצען א. ד. ג.) פרעגען מיר גלייך, ווען האט זי דאס לעטצטע קינד געבארען.

זעהר אפט ערקונדיגען מיר זיך, דאס אין די לעטצטע יאהרען האט דער מאן אימער בענוטצט א קאנדאן אדער אנדערע פערשידענע קונסט—שטיקען, אום די פרוי זאלל ניכט געבארען.

די נאטור האט איהרע געזעטצע, ווען איינער זאלל זיי איבערטרעטען וויורד ער גלייך בעשטראפט.

דער אקט מיט א פרוי דארף דיענען נור צו פערגרעסערען די מענשליכע פאמיליע, „כִּי לֹא לְתֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ". דער־יעניגע, וועלכער פערפאלגט נור פערגניגען זאגאר מיט איין פרוי, אדער ער איז מיט פערשידענע פרויען בעקומט לייכט אין ערשטען פאל א נערווען קראנקהייט, אין צווייטען פאל מעגליך אויך דעריעניגע א ווענערישע קראנקהייט, וועלכער

בענוטצט פערשידענע מיטטעל און שטוטצקעס אום קינדער ניט צו געבארען (צ"ב איבערגעריססענער אקט, קאנדאן א. ד. ג.) קען בריינגען צו א נערוועז קראנקהייט (אבוואהל ניכט אימער), שפעטער ווען מיר וועלען ריידען איבער אנדערע ווענערישע קראנקהייטען, ווען מיר וועלען ריידען איבער פערשידענע נערוועז קראנקהייטען ווערדען מיר מעהר אונד מעהר אונז איבערציינען ווי שווער די נאטור פערפאלגט יעדעם „איבערגעהן פון גרענצע" אין כמות אדער אין איכות (ד. ה. די נאטור שטראפט ניט נור דאן, ווען דער מענש איז אים פערקעהר מיט פיעל פערשידענע פרויען, אבער אויך דאנן ווען ער איז נור מיט איינער אבער מיט א ווענערישער קראנקע.

אום שוין צו ענדיגען מיט די קאנדאן פראגע, דארף איך נאך צוגעבען, דאס דער קאנדאן (פון טהיר-הייטעל), קען אליין דיענען אלס אורזאכע פון זאראזע. קאנדאנעס געניטצטע און ניט גענוטצטע איז שווער צו אונטערשיידען, און עס קען טרעפען דאס אין געשעפט ווערדען פערקויפט קאנדאנען, וועלכע זארען שוין בענוטצט פון א סיפילים קראנקען און וועלכע קענען יעצט א געזונדטען אנשטעקען.

איך האב היער גענויער געשפראכען פון קאנדאן, ווייל ער שפיעלט יעצט א גרויסע ראלע אין אונזער פאמיליען לעבען; ניט נור אין פאריז אבער אויך אין סלאנים, גראדזיסק און אייששישאק, זוכען די לייטע פערשידענע מיטטעל געגען קינדער האבען.

מיר זיינען גרויסע בעלי הוצאות און מיר האבען פער-לאזען דען בטחון פון אונזערע זיידעס, מיר טראכטען מיט שרעק וועגען מארגען און מיר ווילען ניט האבען א גרויסע

פאמיליע. פיר די פרויען אפט קינדלען געהערט ניט צו דען גרויסען פערגניגען, אונ צווישען פערשידענע מיטלען געגען "שוואנגערשאפט" שפילט דער קאנדאן די ערשטע ראלע.

יעטצט שטעלען מיר זיך אזא פראגע: א געוויסע פרוי ב. איז א טריפפער קראנקע. ווען איין מאנספערזאן זאלל מיט איהר זיין מוז ער אנגעשטעקט ווערדען, אדער עס גיעבט מיטלען צו פערהיטען, פון דיזער קראנקהייט? ווען די פרוי גיט אפ אורין פאר'ן אקט אונ שפריצט אויס גוט די פאחווע (שיידע) פאר'ן אקט דאנן איז מעגליך דאס ער זאלל ניט אנגע-שטעקט (זאראזשעט) ווערדען, מיר זעהן ווי וויכטיג איז פאלגענ-דעם מאסרעגעל: יעדע פערדעכטיגע (חשודה) פרוי זאלל פאר'ן אקט לאזען אורין אונ מיט געקאכטע לויע וואססער פון א איר-ריגאטאר אויסשפריטצען די פאחווע.

עס פערשטעהט זיך, דאס יעדער טריפפער קראנקע פאר'ן אקט, אום ניט אנצושטעקען די פרוי, דארף טהון דאס זעלבע: אפגעבען אורין אונ איבערשפריצען דען אורין-קאנאל מיט 2% קארבאל וואססער אבער דאס שיטצט נאך ניט בעשטימט די פרוי פון אנשטעקונג.

.III

ביז יעטצט האבען מיר געשפראכען פון מיטלען, וועלכע פערהיטען פון טריפפער. ווי קורירט מען א טריפפער. וועלכער האט זיך שוין ענטוויקעלט?

גיבט עס אזא מיטטעל וועלכעס זאלל זיין אים שטאנד אין די ערשטע טאג פון קראנקהייט, זא צו זאגען, איבערראשען די קראנקהייט, קופירען („ווי די דאקטורים זאגען") די קראנקהייט? גיבט עס איבערהויפט מיטטלען, וועלכע זאלען זיכער ווירקען אויף די קראנקהייט, וועלכע זאלען בעשטימט אויסקורירען פון דער קראנקהייט זאגאר אין דער שפעטערער צייט פון קראנקהייט?

די דאקטורים ארבייטען שוין לאנג אין דיעזער ריכטונג, זיי האבען געמאכט פיעל נסיונות, פראבען (עקספערימענטען) זיי האבען געמאכט בעאבאכטונגען ביים בעט פון קראנקען, דאך איז ביז יעטצט איהנען ניט געלונגען צו פינדען א זיכער'ן מיטטעל. מיר קענען פיעל מיטטלען, וועלכע ווירקען גוט אויף די קראנקהייט, אבער ניט איינעם פון זיי איז אבסאלוט זיכער, דאס הייסט מיר קענען ניט פערזיכער'ן פארויס דעם קראנקען דאס מיט דיעזעם מיטטעל וועט ער בעשטימט געזונד ווערען.

זא דער בעריהמטער סיפילידאלאג (א ספעציאליסט פון וועגערישע קראנקהייטען) פראפ' צייס'ל ברינגט אין זיין בוך די ווערטער פון ענגלישען ארצט קופער, וועלכער האט געזאגט מיט הונדערט יאהר צוריק, „אין איינינען פאללען פון טריפפער דויערט די קראנקהייט זא לאנג (ביי אללער מעגליכען קוראציאן: דאס עס איז א חרפה פיר די ערצטליכע קונסט.

דער טריפפער איז אפט (מיר וואלטען זאגען: זעלטען) אזא קראנקהייט, וועלכע זאגאר דער געשיקטעסטע און ערפאהרענסטע ארצט קען ניט אויסקורירען" זא זאגט קופער, זיינע ווארטער זינד נאך יעטצט ריכטיג אין דער הינזיכט, דאס מיר קענען ניט קיין מיטטעל, וועלכעס זאלל איבערראשען די קראנקהייט.

דער קראנקע אבער וועלכער קורירט זיך מעטאדיש (ד. ה. א געוויסע צייט אונטער די לייטונג פון א דאקטאר) אונ איז געהארזאם (טהוט אללעס, וואס דער דאקטאר פעראָרדנעט) ווירד אם מייסטען אין צייט פון 6 וואכען ביז 6—10 מאנאטע געזונד.

אין פראנקרייך וואר זעהר פערברייטעט די זא גענאנטע „אבארטיוו מעטאדע". זי בענוטצט שטארקע מיטטעל, אום שוין אין די ערשטע טאג פון קראנקהייט אדער שפעטער פיר איין מאל אב צו שטעלען איהרע ענטוויקעלונג. דער בערימטעסטע פראנצאזישע סיפילידאלאג ריקארד האט אפטער בענוטצט די מעטאדע אין זיין פראקטיקע; ער זאגטע, דאס איהם איז אפט געלונגען אויס-קורירען אין 24 שטונדען א טריפפער. וועלכער האט שוין געדויערט 2 וואכען. ביי דיעזער מעטאדע שפריצט מען איין אין אורין-קאנאל מיטטלען וועלכע ווירקען זעהר שטארק („עססען אויס") „ברענען אויס" אויף די סלוז-הייטעל פון אורין-קאנאל צ"ב שטארקע ליאפיס-לאזונג.

דיעזע מעטאדע האבען מיר יעטצט אין גאנצען פערוואָרפען, דענן מיר קענען פאראויס ניט זאגען, אויב דער פאציענט וועט פון אזא שטארקען מיטטעל בעשטימט געזונד ווערען אונ ווידער ווייסען מיר ניט, אויב דער שטארקער מיטטעל וועט ניט זיין שעדליך פאר'ן קראנקען אנשטאדט איהם נוטצען צו ברינגען אונ ביי אונז איז דער וויכטיגסטע פרינציפ „ניט צו שאדען". דעם קראנקען. ליידער זינד בעקאנט פאללע וואו דיעזע מעטאדע (מיט זעהר שטארקע איינשפריצונגען) האט זיך געצייגט אלס זעהר שעדליך.

איין יונגער ארצט האט געוואלט אים אנפאנג פון זיין

טריפפער קראנקהייט גלייך זיך אויסקורירען. ער האט געמאכט א איינשפריצונג מיט א זעהר שטארקען מיטטעל, די ענטצינדונג אין אורין-קאנאל איז אימער שטארקער געווארען און דער אונגליקליכע האט פערלארעז דען גליעד.

אנדערע דאקטורים האבען געוואלט פלוצלונג איבערברייסען („אויסקורירען”) די קראנקהייט דורך איננערליכע מיטטעל: דורך באלזאם קאפאאיווי און קובעבע.

דער געלעהרטע צייססעל זאגט, דאסס ביי דיעזער מעטאדע (ווען מען גיט דעם קראנקען גרויסע דאזען פון באלזאם און קובעבע ער זאלל זיך גיך אויסקורירען פערלירט דער קראנקע דען אפעטיט, ער וואמירט (ברעכט); דאך האט ער ניט בעמערקט דאס דער טריפפער זאלל זיך ביי דיעזער מעטאדע שנעלל אויסקורירען, להפך ער האט אפט בעמערקט, דאס דער צושטאנד פון קראנקען האט זיך ביי דיעזער מעטאדע פערערגערט.

ווי זאלל זיך דער קראנקע קורירען אם אנפאנג פון קראנקהייט אם אנפאנג פון קראנקהייט בעמיהען מיר אונז צו ערלייכטערן די ליידען פון קראנקען ד. ה. מיר קורירען פערשידענע סימפטאמען.

מיר האבען שוין אויבען בעשריבען דאס אם אנפאנג האט דער קראנקע שמערצען ביים אורין אבגעבען, דאס ביי נאכט האט דער קראנקע צרות פון קישוי אבר, דאס עס קען זיך אויך בלוט צייגען פון אורין-קאנאל א. ד. ג.

מיר ראטען דעם קראנקען ער זאלל זיך טעגליך מאכען לעטניע 27°—28° (לויע) וואננעס (באדער) פיר דען גאנצען קארפער און אויך ארט-וואננעס, ד. ה. א וואננע פון א גלאז

לויע וואסער נור פיר דען גליעד ; די וואנגעם בריינגען א ערי־ לייכטערונג פון די שמערצען. אויך איז ניטצליך צו צולייגען קאמפרעססען פון וויים–וואסער (גולארדאווע וואסער) צום גליעד, די קאמפרעססען בייט מען אללע 10 מינוט.

אם בעסטען איז, דאס דער קראנקע זאלל די ערשטע 10 טאג אין בעט ליעגען (אויב מאגליך), ער זאלל קיין אלקאהאל ניט טרינקען (קיין שנאפס, וויין, ביער, קאניאק, ליקער), שטארקע טהיי אונ קאווע איז פערבאטען, שטארק געווירצטע פאטראוועס (שפייזען) זיינען שעדליך. פיר דען קראנקען איז אם בעסטען א מילך דיעט, סאדע, סעלטער אונ אנדערע מינעראל וואסער וועלכע ענטהאלטען קוילזויערעס, זאלל דער קראנקע ניט טרינקען.

עס פערשטעהט זיך, דאס דעם טריפפער–קראנקען איז שטרענג פערבאטען פערקעהרען מיט פרויען, וויל: 1) דער אורין–קאנאל איז ענטצינדעט אונ יעדער ענטצונדענע גליעד מוז אין רוהע בלייבען, 2) דער קראנקע קען די פרוי אנשטעקען מיט זיינער קראנקהייט.

אונ ניט נור דער פערקעהר (דער אקט) מיט פרויען איז פערבאטען, אבער אויך דאס לעזען פון אונפערשעמטע ביכער (פארנאגראפיע) דאס אנזעהן פון געוויסע בילדער מיט נאקעטע פרויען, יעדער נבול פה אונ איבערהויפט דאס דענקען איבער דען אקט א. ד. ג.

ווען דער קראנקע טהוט דאס זייניגע אונ פאלגט ניט אונזער ראטה, ווירד ער גאנצע נאכט ניט שלאפען פון פאללוציעס (דאס אבגעהען פון זרע) אונ פון קישוי אבר (זיהע אבען).

אַלְזָא דֶער טְרִיפֶּפֶער – קְרַאנְקֶע מוּז זַיין אַנְזִיר פוּן וַויין, פְּרוֹיֶען, הַרְהוּרִים רָעִים בִּיז עֶר וֶוערְט גֶעזוּנְד.

די אַלֶע הִיגְיֶענִישֶׁע (ווי וַואנֶעס) אוּנ דִיעֶטֶעטִישֶׁע מִיטֶטֶעל גֶעגְנִיגֶענְשׁוין דַאצוּ, אוּם צוּ בְּרֵיינְגֶען אִין דִי עֶרְשְׁטֶע וָואךְ אָדֶער דִי עֶרְשְׁטֶע 2 וָואכֶען דֶעם קְרַאנְקֶען אַ גְרוֹיסֶע עֶרלֵייכְטֶערוּנְג אוּנ בֶּעסֶערוּנְג פוּן אַללֶע זַיינֶע לֵיידֶען.

אַיינְשְׁפְּרִיצוּנְגֶען אָבֶער פוּן פֶערְשִׁידֶענֶע מִיטֶטֶעלְן אִין דִי עֶרְשְׁטֶע טֶאג בְּרֵיינְגֶען נוּר אַ פֶערְאֶרְגֶערוּנְג אוּנ דֶער לֶעזֶער, דֶענְקְ אִיךְ, פֶערְשְׁטֶעהְט וָוארוּם עֶס אִיז אַזוֹי: דֶער טְרִיפֶּפֶער אִיז אַ עֶנְטְצִינְדוּנְג פוּן אוּרִין – קַאנַאל, יֶעדֶע עֶנְטְצִינְדוּנְג קוּרִירֶען מִיר מִיט רוּהֶע, דֶער עֶנְטְצוּנְדֶענֶע אָרְגַאן מוּז אַ גֶעוויסֶע צַייט אִין רוּהֶע זַיין, אוּם דִי עֶנְטְצִינְדוּנְג זָאלל אָבְגֶעהְן; אַיינְשְׁפְּרִיטְצוּנְגֶען מִיט פֶערְשִׁידֶענֶע אַפּטֶעצְנֶע מִיטֶטֶעלְן שְׁטֶערֶען דִי רוּהֶע פוּן גְלִיעד אוּנ דִי עֶנְטְצִינְדוּנְגס עֶרְשַׁיינוּנְגֶען וֶוערֶען נָאךְ אָפְט שְׁטַארְקֶער נָאךְ דִי אַיינְשְׁפְּרִיטְצוּנְגֶען. לֵיידֶער אִיז אוּנְזֶער פּוּבְּלִיקוּם אִין דִיזֶער הִינְזִיכְט זֶעהר אוּנְגֶעדוּלְדִיג; שׁוֹין בַּיי דִי עֶרְשְׁטֶע סִימְפְּטָאמֶען פוּן טְרִיפֶּפֶער אוֹיף דֶעם 4-טֶען, 5-טֶען טָאג קוּמְט דֶער פַּאצְיֶענְט צוּם עֶרְשְׁטֶען מָאל צוּם דָאקְטָאר. דֶער לֶעטְצְטֶע גִיבְט אִיהם פֶערְשִׁידֶענֶע הִיגְיֶענִישֶׁע אוּנ דִיעֶטֶעטִישֶׁע פָארְשְׁרִיפְטֶען אִיהר לֵייעֶנְט אָבֶער אוֹיפ'ן גֶעזִיכְט פוּן פַּאצְיֶענְט, דַאס עֶר אִיז אוּנְצוּפְרִידֶען.

– „שְׁטֵייטְשׁ, הֶערְר דָאקְטָאר, וְהָעִיקָר שְׁכַחְתֶּם, אִיהר ווִילְט מִיךְ קוּרִירֶען גָאר אָן „אַיינְשְׁפְּרִיטְצוּנְגֶען"? דַאבַּיי דֶענְקְט עֶר, דַאס דֶער דָאקְטָאר וויל פֶערלֶאנְגֶער'ן זַיין קְרַאנְקְהַייט, פִּיעל קְרַאנְקֶע פוּן הָמוֹן – עַם אוּנ זָאגַאר פוּן הָאבֶערֶע קְלַאסֶען זַיינֶען

איינגעבילדעט, דאס די דאקטוירים פערלאנגער'ן די וועניערישע קראנקהייטען. ווי קומט דער עולם אויף אזא איינפאלל?

מיר האבען געזעהען אז געגען טריפפער קענען מיר קיינע מיטטלען וועלכע זאלען גלייך אויסקוריערען די קראנקהייט אין די ערשטע טאג. מיר קענען אויך ניט זאלכע מיטטלען, וועלכע זאללען בעשטימט אויסקוריערען שפעטער; ביי איינעם דויערט דער טריפפער 6—8 וואכען, ביי דעם 2-טען 3 מאנאט, ביי דעם 3-טען א יאהר אונ מעהר. דאריבער דענקט דאס פובליקום דאס די דאקטוירים פערלאנגער'ן די קראנקהייט, אבער דאס איז על פי רוב שקר וכזב. דער דאקטאר האט דאך געשווארען, ער זאלל נור שטרעבען דען פאציענט געזונד צו מאכען, דער דאקטאר האט דאך א געוויססען.

מיט איינינע מאנאט פארהער איז געקוממען צו מיר א פאציענט, אם אנפאנג פון קראנקהייט אויפ'ן 5-טען טאג. איך האב איהם פערארדנעט, ווי ער זאלל זיך פיהרען היגיעניש אונ דיעטעטיש, ווי עס וואר שוין אויבען בעשריבען.

— הערר דאקטאר, איינשפריטצונגען? זאגט ער צו מיר אונ האט משוגעהדיג אויסגעגלאצט אויף מיר די אויגען.

— יעצט דארף מען עס ניט. האב איך איהם געאנטווערט".

— „אזא ביטטערע קראנקהייט אונ איהר, דאקטאר, קורירט עס זא קאלטבלוטיג, טהוט א טובה פערשרייבט מיר די רויטע מעדיצין.

איך האב איהם ניט פערשריבען ניט רויטע ניט געלבע מעדיצין, אבער מיין פאציענט איז א גרויסער עקשן אונ איז

געגאנגען זוכען א דאקטאר, וואס זאל איהם גלייך איינשפּריט־צונגען געבען.

איינע פון אפטע קאמפּליקאציאנען (פערוויקעלונגען) קאמפּ־ליקאציאן איז א מין צוצעפּענעם צו א געוויסער קראנקהייט כּדומה ביי סקארלאטינע טרעפען מיר אלס קאמפּליקאציאן נירען־ענטצינדונג. ביי אינפלוענצא אהרען־ענטצינדונג) ביי טריפּפער איז געוואהנליך די געבענהאדען־ענטצינדונג воспаление придатка яичка, zapalenie "przyjadrza" אין עלטענען פאללען ווערען ביידע געבענהאדען געשוואלען און שמערצען, געוואהנליך נור איינער; ווען ביידע געבענהאדען ווערען ענטצינדעט, קומט דער קראנקע אפט (אבער ניט אימער) דאצו, דאס ער איז מעהר ניכט פאהיג קינדער צו [illegible] (זיינע זרע ענטהאלט ניכט דען וויכטיגסטען טהייל (ספּערמאטאזאאידען) אהן וועלכען די פרוי קען ניט מעוברת ווערען)—ווי פערהיט מען זיך פון דיעזער שווערער קאמפּליקאציאן? דער קראנקע זאל ניט טאנצען, זאל ניט שפּרינגען, ניט רייטען, ניט פאהרען אויף א וואגען, אויף א וועלאסיפּעד, ניט שווימען, ניט זיך גימנאסטיקירען, ניט ראנגעלען זיך. א. ד. ג.

אבער דער וויכטיגסטע מיטטעל געגען געבען־האדען־ענטצינדונג איז א סוספּענסאריום, (מען בעקומט דאס צו קויפען געוואהנליך ביי א אפּטיק, אדער אויך אין אפּטעק (אפּטעצנע סקלאד). דאס איז א זעקעל מיט שלייקעס געמאכט זוי דאס אין זעקעל לייגט זיך איין דער כּיס מיט די ביצים און די שלייקעס צוגעשפּילעט פון הינטען, כּדי דער זעקעל זאל זיך גוט האל־טען. אם בעסטען איז צו קויפען „לאנגלעבערטס סוספּענסאריום" ער קאסט עטוואס טהייערער, אבער ער איז אויסגעבעט מיט

וואטע אונ מיט א צעראטקע; דען סוספענסאריום טראגט מען דען גאנצען טאג אונ ביי נאכט מאנאטען לאנג, ביז דער טריפפער קורירט זיך אויס.

נאך א מאל ווידערהאללען מיר, דאס ווי באלד דער קראנקער דערוויסט זיך פון זיין קראנקהייט (טריפפער) זאלל ער גלייך א סוספענסאריום אנציהען, ווען ניט, קען ער לייכט בעקוממען די געבענהאדען ענטצינדונג. דאס סוספענסאריום זאלל ניט קוועטשען אין קיין פונקט, דאך זאלל עס ניט הייגען גלאט אין דער וועלט אריין, עס זאלל גוט אונטערהאלטען דעם כיס. חרפה ובושה אן א זייט: דער קראנקע זאלל זיך לאזען א מאס נעמען פון באנדאזיסט, ער זאלל איהם גוט צופאססען; אין א קליינע שטאדט וואו עס איז ניטא קיין באנדאזיסט קען מען קויפען א פערטיגען אין אפטעק אונ זיך צופאססען, איבער־זעטצען די קנעפ פון די שלייקעס א. ד. ג. (גענוי איבער די געבענהאדען פון אייפרידאטאק ווירד שפעטער געשפראכען ווערדען).

טרינקען זאלל דער טריפפער־קראנקע ריינע וואססער, ער זאלל נור לעשען זיין דורשט, אבער ער זאלל ניכט טרינקען צו פיעל, דען איינינע געלעהרטע האבען בעמערקט דאס דאס אפטע אורין לאזען ווירקט ניט גוט אויף די קראנקהייט.

בעפאר מיר וועלען שפרעכען איבער די מעטאדישע *) קוראציאן מיט ארט־מיטלען (איינשפריטצונגען אין אורין־קאנאל)

*) מעטאדיש עטוואס דורכפיהרען הייסט לאנגזאם אונ מיט א געוויססען סדר (ארדנונג).

און מיט איננערליכע מיטלען, וועלכע געהען ארויס פון מענש-
ליכען קערפער צוזאממען מיט די אורין און מאכען א געוויסע
ווירקונג אויף די סלוזהייטעל פון אורין-קאנאל. מאכען מיר
דען לעזער אויפמערקזאם אויף איינע זעהר וויכטיגע זאך ווען
דער קראנקע זאלל אריבער-טראגען עטוואס אייטער אין אויג.
און דאס קען לייכט געשעהען און עס טרעפט ניט זא זעלטען:
גלייך ווי דער קראנקע שטעהט אויף פון שלאף טאפט ער מיט
די פינגער דען גליעד „ווי האלט עס? ווי זעהט אויס די אייטער?
איז די אפפנונג צונויף געצויגען, צוגעקלעבט פון די אייטער?
מיט דיזעלבע ניט געוואשענע פינגער רייבט ער אויס די אויגען
(ווי עס טוהען אפט פיעל מענשען פון געוואהנהייט, ווען זיי
שטעהען אויף פון שלאף) און דאן קען ער זיך דאס גראסטע
אונגליק מאכען, ער קען בלינד ווערען; שוין אין 2—3 טאג
ארום בעקוממט ער א שרעקליכע ענטצינדונג פון דער פעראייניגענדער
הייטעל פון אויג (соединительная оболочка, łącznica) וועלכע
קען איבערגעהען אויף די איבעריגע טהיילען פון אויג. נור דורך
זארגפעלטיגע קוראציאן פון א ספעציאליסט ד. ה. פון א אקוליסט
(א אויגען-דאקטאר) אדער פון א פראקטישען ארצט, קען ער אין
אייניגע וואכען אין גאנצען געזונד ווערען, אבער ווען ער זאלל
פערלאזען די קראנקהייט, קען ער בלינד ווערען. אלזא יעדעס
מאל ווען דער קראנקע ריהרט זיך אן אן גליעד, זאלל ער די
האנד גוט און זארגפאלטיג אבוואשען מיט וואססער און זייף,
אויב מעגליך אויך מיט 5% קארבאל וואססער, אדער מיט
סובלימאט לאזונג (1 : 3000).

.IV

די מעטאדישע קוראציאן.

1) איינשפריטצונגען.

אין דער קליניק פון פראפעסאר נייםאן אין וויען ווערדען איינשפריטצונגען געמאכט נור נאך אבלויף פון די ערשטע צוויי–דריי וואכען, ווענן די רייצערשיינונגען זינד פערשוואונדען. ווען די מאטעריע ווערד דינפליססיג (שיטער) אונ ווייסליך. ווען דער קראנקע זאלל אבגעבען אורין אין 2 פארציאנען, ד. ה. די ערשטע העלפט אין איין גלאז אונ די צווייטע העלפט אין א צווייטע גלאז אונ אויב אין 2-טען גלאז זעהט שוין אויס די אורין כמעט קלאר זאלל ער אנפאנגען איינשפריטצונגען צו מאכען.

מיר האבען שוין געשפראכען דאפאן, דאס אם אנפאנג פון קראנקהייט זיצט די ענטצינדונג גלייך הינטער דער אפפנונג פון אורין–קאנאל אונ דער טהייל שמערצט אונד ווירד געשוואלען.

יעטצט שטעלט זיך פאר, דאסס מיר בענוצען א שפריטצע מיט אלאנגען סנויץ, דאן געהט די שפריטצע גענוג טיעף אין קאנאל אונ גיסט אויס איהר אינהאלט ניט אין אנפאנג פון קאנאל וואו די קראנקהייט זיצט, נור אין א טיעפערע שטעללע.

דער שפיץ פון דער שפריטצקע זאלל ניט זיין דין אונ שארף, דען מיט אזא שפריטצע מאכט מען זיך שמערצען אין קאנאל, מען קען זיך אויך דאמיט מאכען קליינע וואונדען אונ זאנאר די סלוזהייטעל פון קאנאל קען נאך מעהר געשוואלען

ווערדען. דאס בעסטע זיינען גלאזערנע שפריטצקעס, אדער פון הארטען גוממי, זייער ענדע זאלל זיין א ברייטע, זאלל זיין אליוועגארטיג.

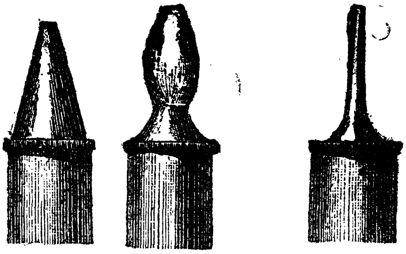

א שלעכטע שפריטצקע. גוטע שפריטצקעס.

מען דארף אכטונג געבען דאס אין קאנאל זאלל ווירקליך קומען מעדיצין פון שפריטצקע, אבער ניט לופט, וואס קומט פאר אימער, ווען מיר זאלען אויף דערויף ניט מערקען; ווען די פליססיגקייט איז שוין אריינגעצויגען אין שפריטצקע, האלטען מיר די שפריטצקע מיט דעם שנויטץ אין דער הויך און דריקען עטוואס אויף דען דריקער (טלאק) זא, דאסס איינינע טראפפען מעדיצין גיעסען זיך אויס, מיט די ערשטע טראפען מעדיצין געהט ארויס די לופט. נאכהער זעטצט מען אריין דאס ענדע פון שפריטץ אין אורין-קאנאל, זא, דאס די אפפנונג פון קאנאל דעקט צו אין גאנצען דאס ענדע פון שפריטצקע, יעטצט קוועטשט מען צו מיט דעם גרויסען און צווייטען פינגער די אפפנונג פון קאנאל צו דער שפריטצקע און מען שפריצט פאמעלעך די פליססיגקייט אין אורין-קאנאל.

אם אנפאנג קראנקהייט איז גענוג זעהר וועניג פליססיגקייט איינצושפריטצען (איין האלבע, איין פערטעל שפריטצקע).

עס גיבט זעהר פיעל פערשידענע מעדיצינען, מיט וועלכען

מיר קורירען אטריפפער אונ זייער צאהל וואקסט פון טאג צו טאג. מיר שרייבען ניט אוים די מיטלען, דען 1) דאס ביכליין איז צו קליין דאצו, אונ 2) דער קראנקע וואלט ניט געוואוסט וועלכען מיטטעל ער זאלל אויסוועהלען; דיעזעם וועגען צייגט נור דעם לעזער היגיעניש כללים, אבער בעשעפטיגט זיך ניט מיט פרטים פון קוראציאן; דיעזעם, ווי עם פערשטעהט זיך, איז דאך שווער אויסצושטודירען פון איין בוך. וועלכע אפטעצנע מיטטעל דער קראנקע ברויכט (אונ אין יעדער צייט פון קראנקהייט, אם אנפאנג, אם ענדע א. ז. וו. ברויכט ער אנדערע מיטלען), ווירד איהם א דאקטאר זאגען, מען דארף אויך געדיינקען דאס איין מיטטעל דארף מען ניט בענוטצען א צו לאנגע צייט, דענן די קלוזהייטעל ווירד געוויינט צו דיעזעם מיטטעל אונ ער ווירקט שוין ניט מעהר.

אם בעסטען איז, דער פאציענט זאלל זיך בעראטהען ביי א דאקטאר, דאן זאלל ער קויפען א שפריטצקע, ער זאלל יעטצט די חרפה לאזען אן א זייט אונ זאלל זאגען דעם אפטיק אדער דעם אפטייקער, צו וואס ער ברויכט די שפריטצקע, ווען ער קען עס ניט זאגען, זאלל ער אם מינדעסטען צייגען זיין דאקטאר, אויב די שפריטצקע איז גוט. פאר דעם שפריטצען זאלל ער אבגעבען אורין, כדי מיט די אורין צוזאממען זאלל ארויסגעהען די מאטעריע אונ די מעדיצין זאלל ווירקען אויף די קלוזהייטעל גופא, נאכהער זאלל דער קראנקע אויסשפריטצען דעם קאנאל מיט ריינע לויע וואססער אונ דאן אריין שפריטצען די מעדיצין.

די מעדיצין דארף בלייבען אין קאנאל איינינע סעקונד אדער מינוט ווי דער דאקטאר פעראָרדנעט אין דער צייט ווען

מען נעמט אַרוים די שפּריטצקע פון קאַנאַל ווען זיך די אַריינגעשפּריטצטע מעדיצין אויסגיסען. דאריבער מוז מען דאנן גוט צוהאַלטען (צוקוועטשען) די אָפפנונג פון קאַנאַל מיט דעם גרויסען אונ 2-טען פינגער, כדי די מעדיצין זאלל בלייבען אין קאַנאַל איינינע סעקונד. דער קראַנקער דארף ניט האבען קיין פּחד דאס די מעדיצין קען אריינקוממען אין פענכער. עקספּערימענטען (נסיונות) אויף אַ טרופּ ציינען, דאסס נור אונטער אַ גרויסען דרוק קען מען אַריינשפּריטצען פליססיגקייט אין פענכער.

ווי מיר האבען געזעהען, זיכצט די קראנקהייט גלייך געבען אָפּפנונג. דאריבער איז גענוג וועניג פליססיגקייט אונ שפּריטצען דארפען מיר לייכט (אָן שטארקען דרוק) כדי די פליססינקייט זאלל ניט געהן ווייט.

די מעדיצין צום איינשפּריטצען דארף מען בייטען יע נאכדעם ווי עס זעהט אוים די מאַטעריע, וועלכע געהט פון קאַנאַל. אין דיזער הינזיכט קען נור אַ דאָקטאָר ראטה געבען. דאריבער, ווי געזאַגט, קורירען זאלל עס אַ דאָקטאָר, אויב ניט, ווערט דער פּאציענט בעקוממען אַ כראָנישען טריפּפער. פון וועלכען איז פיהל שווערער זיך אויסצוקורירען ווי פון אַ שארפען טריפּפער; די קוראַציאָן פון אַ כראָנישען טריפּפער דויערט אויך לאַנגער.

נאך אַבלויף דער ערשטען 3—4 טאַגע, ווען די שמערצען האבען שוין עטוואס נאכגעלאזען אונ עס ערשיינט אַ גראָסערער אויספלוס, קען דער קראַנקע 3 מאל טאַגליך נאך דעם עססען נעמען צו 15 טראָפּפען קאפּאיווי באַלזאם אויף געשטויסענע צוקער אין אַ אָבלאַטקע. די מעדיצין זאלל ער אויפהערען צו נעמען, ווען ער בעקוממט שלשול אָדער איבערהויפּט אַ פערדאר-

בענען מאגען, ווען ער האט א קראנקען מאגען, זאלל ער גאר ניט אנפאנגען צו נעמען באלזאם; אנשטאדט באלזאם קען דער קראנקע אויך נעמען 3 מאל טאגליך צו 3 טראפען אצישצענע טערפענטין אין טהיי אדער אויף געשטויסענע צוקער.

---

2. אינגערליכע קוראציאן.

מיר מאכען פערשידענע איינשפריטצונגען (ד. ה. אויסערליכע מיטטלען) דאך עס איז שוין פאריבער 5 ביז 6 וואכען און די קראנקהייט איז נאך ניט אויסגעקורירט, דאנן האבען מיר רעכט צו דענקען דאס דער טריפפער האט משנה מקום געוועזען, און האט זיך בעזעטצט אין די טיעפערע הינטערשטע טהיילען פון קאנאל.

געוואהנליכע איינשפריטצונגען אין דען פאדערשטען טהייל פון קאנאל קענען די קראנקהייט ניט אויסקורירען און דאנן געבען מיר ווידער דעם קראנקען אינגערליכע מיטטלען, וועלכע ווערדען אים גראססטען טהייל ערווייטערט פון ארגאניזם (גוף) מיט די אורין, און דורך די אורין ווירקען זיי היילענד אויף די פלוזהייטעל פון קאנאל.

צו דיעזע אינגערליכע מעדיצינען געהערען פערשידענע באלזאמישע מיטטלען: באלזאם קאפאיווי, פערוויאנער באלזאם, טאלוטאנער באלזאם, טערפענטין–עהל, קובעבאווע פרוכט, און אייניגע רפואות, וועלכע ווערען פערפערטיגט פון די פפלאנצונג „מאטיקא".

זעהר בענוטצט ווירד „באלזאם קאפאיווי". דיעזעס מיטטעל ווירד שוין געברויכט 250 יאהר אין דער קוראציאן פון טריפפער, אונ דאס זעלבסט צייגט, דאס ער ברייננט געוויססע נוטצען. געוועהנליך בעקומט מען אין אפטעק שוין פערטיגע קאפסולקעס מיט באלזאם קאפאיווי, יעדע קאפסולקע ענטהאלט 6 דעציגראממ אדער $9\frac{1}{2}$ גראן, זאלבע קאפסולקעס נעמט מען ביז 5 טאגליך; באלזאם קאפאיווי האט א ווידריגען געשמאק, דאריבער איז עס בעססער צו נעהמען אין קאפסולקעס אדער אין פילען.

באלזאם קאפאיווי בעשווערט דען מאגען, עס קומט אויך צום גרעבסען, נודענעס, ברעכען אונ צוויילען אויך צו שלשול; אורין גיבט אב דער פאציענט מעהר אונ די אורין האט דאבי א געוויססען ריח, אנדערע באלזאמען האבען אויך א אוני-אנגענעהמען געשמאק, אונ זייער ווירקונג אויף דען אורין-קאנאל איז ניט זא זיכער ווי פון באלזאם קאפאיווי. אין דיעזער שטעללע פינדע איך פיר נעטהיג מזהיר זיין די פאציענטען זיי זאלען זעלבסט אהן א דאקטאר זיך ניט קורירען מיט באלזאמישען מיטטלען, דענן די מיטטלען ווירקען שטארק אויף די ניערען אונ דער פאציענט וועלכער איז ניט גענוג פארזיכטיג, קען בעקומען א ניערען-ענטצינדונג (דאס איז זעהר א שווערע קראנק-הייט) דאנן בעקומט דער קראנקע שמערצען אין קרייץ, א מין דרינגענעס צו אורין אבגעבען אונ זאגאר פיבער.

באלזאם קענען נעהמען נור לייטע מיט א געזונדען מאגען. דער קראנקע קען עס זעלבסט ניט וויססען אויב זיין מאגען איז אין גאנצען געזונד, דאריבער זאלל ער קיין מאל ניט נעהמען פערשידענע באלזאם-מיטטלען, וועלכע ווערען רעקלאמירט

(שטארק געלויבט) אין פערשידענע צייטונגען אהן דאקטארס ראטה.

עס גיבט פערשידענע קאמישע (צום לאכען) מיטטלען געגען טריפפער; זא אין פיעל שטעללען גלויבט מען, דאס די בעסטע רפואה איז זיין מיט אמעוברת'ע פרוי. דער קראנקע ווירד ביי זיין קראנקהייט בלייבען, די קראנקהייט ווירד זיך נאך פער- ערגערן, דענן ווי מיר ווייסען, דארף דער קראנקער ניט זיין מיט פרויען. די ענטצינדערטע סלוזהייטעל פון קאנאל מוז אין רוהע בלייבען: די צווייטע פעולה פון אזא משוגענע קוראציאן ווירד זיין, דאס די פרוי ווירד מיט א טריפפער אנגעשטעקט און דאס קינד ווירד געבארען ווערען מיט אויגען ענטצינדונג פון וועלכער עס קען בלינד ווערען.

אנדערע „קאוואלעס”, „קאנאוואלען און „זנאבארעס” ראטהען „פערזויפען” „איבערטרינקען” דען טריפפער מיט ביער, בראנפען; דאס איז ווירקליך א גרינגע רפואה, אבער וואס קומט ארויס דאפאן? די קראנקהייט פערערגערט זיך, די סלוזהייטעל פון קאנאל ווערד פון דעם ניי שטארק ענטצינדעט און דער יונגער מאן מוז שטארק פאקוטעווען (חרטה האבען) זיינע לייכטזינניג- קייט; ווער עס קורירט זיך מיט זאלכע זנאבארסקע מיטטלען, בעקומט א כראנישען טריפפער. און מיר ווייסען דאס א כראנישען טריפפער איז פיעל שווערער אויסצוקורירען אלס א שארפען.

V. א כראנישער טריפפער

יעדע שארפע קראנקהייט פאנגט זיך אן פאסט פלוצלונג

ווי א געוויטטער אין א שטיללען פיינעם טאג. למשל אזוי פאנגט זיך אן לונגען–ענטצינדונג: נעכטען האט דער קראנקע געארבייט, היינטע ליגט ער צו בעט מיט גרויסען פיבער, אטהעמט אפט, דאס הערץ קלאפט אויך אפטער, דער קאפ שמערצט, אין די פלייצעס, אין די זייטען שטעכט. די סבה פון א שארפער קראנקהייט זיינען אם מייסטען גרזיבקעס: באציללען, וועלכע זעהען אויס ווי פאדען, אדער קאקקען, וועלכע זעהען אויס ווי פונקטען; זא בייא שארפען טריפפער זיינען שולדיג נייססער'ס גאנאקאקקען, ביי לונגען–ענטצינדונג ווייקסעלבוים'ס קאקקען. שולדיג אין די שארפע קראנקהייט קענען אויך זיין שטארקע כעמישע מיטטעל, כדומה פון פיעל ספירטוס טרינקען, אדער פון לויג פון שוועפעלזויערע בעקוממען מיר א שארפע ענטצינדונג פון מאגען.

אנדערע סבות פון שארפע קראנקהייטען זיינען מעכאנישע צ"ב א שטארקער זעטץ אדער א פערוואונדונג אין געגענד פון די ניערען קען ברייגען צו א שארפע ניערען–ענטצינדונג. א שארפע קראנקהייט געהט געוועהנליך מיט גרויסע שמערצען אונ מיט היטץ זא, דאס זי בלייבט ניט אהנע ווירקונג אויף דעם אלגעמיינען צושטאנד פון ארגאניזם.

א שארפע קראנקהייט דויערט געוועהנליך א קורצע צייט פון 3 טאג ווי אינפלוענצא, ביז 8—10 וואכען ווי בויך–טיפוס. א שארפע קראנקהייט ענדיגט זיך מיט פאללער גענעזונג, ווי אינפלוענצא, זעלטענער שטארבט דער קראנקע, ווי ביי חלירע, דזומא, אבער זעהר אפט ווערד ניט דער קראנקע אין גאנצען געזונד אונ די קראנקהייט ווערד א כראנישע. (כראנאס הייסט אים גריעכישען „צייט") ד. ה. ציהט זיך מאנאטע, יאהרע לאנג:

זא פון א שארפען מאגען-קאטאר בעקומט אפט דער קראנקע א כראנישען מאגען-קאטאר, פון א שארפען נאזען-קאטאר, וועלכער ווידערהאלט זיך אפט, בילדעט זיך א כראנישער קאטאר.

און זא זעהען מיר, דאס א כראנישע קראנקהייט בילדעט זיך אפט פון א שארפער קראנקהייט.

ביי א שארפער קראנקהייט, ווי מיר האבען געזעהען, ווירקט די סבה א קורצע צייט (למשל פון 3—4 גלעזליך רייניגע ספיריטוס קען מען בעקומען גלייך א שארפען מאגען-קאטאר), ביי א כראנישע קראנקהייט ווירקט די סבה א לאנגערע צייט, כדומה איינער טרינקט יעדען טאג זאגאר ניט פיעל ספיריטוס. אבער דאך חאפט ער איבער די מאס; אם אנפאנג בעמערקט ער גאר ניט קיין שום שינוי אין מאגען, אין אנדערע אברים, אבער עס געהען פארביי מאנאטע, א מאל יאהרען און דאנן בעמערקט דער קראנקע, דאס ער האט דען אפעטיט, פערלארען, ער פערדייט ניט גוט דאס עססען, די לעבער פערגרעסערט זיך, דער קראנקע ווירד אונטערגעזוכט פון א דאקטאר און עס צייגט זיך, דאס ער האט בעקומען א כראנישען מאגען-קאטאר, א מאל אויך א כראנישע לעבער ענטציננדונג; כראנישע קראנקהייטען געהען געוועהנליך אהנע פיבער אהנע שטארקע שמערצען, דאס איז געזאגט בכלל, אבער מיר בעמערקען פערשידענע אויסנאמען.

זא גיעבט עס שארפע קראנקהייטען ביי וועלכע פיעבער פעהלט (כדומה ביי א שארפען טריפפער אהנע פערוויקלונגען פיבערט ניט דער קראנקע).

א כראנישער טריפפער ענטוויקעלט זיך אם מייסטען פון

א שארפען אדער דורך א צו ענערגישע קור (שטארקע איינשפריטצונגען) אדער בארורך דאס דער טריפפער-קראנקע איז בכלל א שוואכער מענש, א סקראפולעזנער, א שווינדזיכטיגער א. ד. ג.

א כראנישער טריפפער קומט אויך בארורך, דאס דער קראנקע פערנאכלעססיגט אללע היגיענישע מאסרעגעל: טרינקט שטארקע משקאות, האט פערקעהר מיט פרויען.

מאטעריע געהט נאך פון אורין-קאנאל, אבער פיעל וועניגער, ווי ביי א שארפען טריפפער. געוועהנליך בעמערקט דער קראנקע אין גלאז, אין וועלכער ער לאזט אורין פאדען (פאדים), וועלכע בעשטעהן פון מאטעריע, זעהר אפט בעפינדען זיך די טריפפער פאדען אין אורין וועלכע דער קראנקע גיט אפ אין דער פריה. אפט בעמערקט מען דאס די ליפען פון גליעד זיינען צונויף-געקלעבט, אמאל אז דער קראנקע דריקט אויפ'ן גליעד געהט נאך ארויס א טראפען שליים (סלוז).

ביי א כראנישען טריפפער זיטצט די קראנקהייט אין הינטערשטען טהייל פון אורין-קאנאל, אום צו בעקומען א טראפען מאטעריע. דריקט מען דען גליעד פון זיין הינטערשטען טהייל ביז דער אפפנונג פון קאנאל. עס ווער שוין געזאגט, דאס דען טראפען רופט מען „באנ-זשור טראפען" „מיליטער-טראפען", א כראנישען טריפפער רופט מען אויך הוסארען-טריפפער.

אויב דער כראנישער טריפפער הייגט אב פון א פערשמאלונג פון קאנאל (זיהע ווייטער), בעמערקען מיר פערשידענע שטערונגען ביים אורין-לאזען. דער שטראם פון אורין איז א שוואכער אונ טהיילט זיך אויף איינינע טהיילען ד. ה. רייסט

זיך איבער אין מיטען, צוויילען זעהט די אורין טראפען־ווייז, אויב אין קאנאל זיינען דא קליינע וואונדען, מישען זיך צו צו די טריפפער פאדען אויך בלוט.

דער הומאר פון א כראנישען טריפפער־קראנקען ליידעט שטארק, דער קראנקע ווערד היפאכאנדריש געזאנגען. ער לאזט אורין אין א גלאז אונ זוכט דארט טריפפער פאדען, נאכ'ן אורין־לאזען דריקט ער אויפ'ן גליעד ביז ער קוועטשט ארויס א טראפען מאטעריע.

עס טרעפט אפט, דאס דורך דיעזע מעכאנישע רייצונגען, דורך דאס דריקען אויפ'ן גליעד האלט זיך די קראנקהייט זעהר לאנג. א קראנקער מיט א כראנישען טריפפער ווירד זעהר לייכט אנגעשטעקט מיט א נייעם שארפען טריפפער. די גרעסטע אונ־אנגענעהמליכקייט וועלכע ערווארטעט ניכט אימער דען קראנקען מיט א כראנישען טריפפער, איז די פערשמאלונג פון קאנאל, וועלכע קען קומען דורך א נארבע. די וואונדען אין קאנאל פער־ציהען זיך דורך נארבען אונ זא ווערד דער קאנאל שמאלער.

שפעטער ווערדען מיר נאך איין מאל שפרעכען איבער די פערשמאלונגען פון קאנאל.

קודם כל דבר זוכען מיר וועלכע סבה האלט אונטער די קראנקהייט. אויב דורך א זאנד (א קאטעטר) זיינען מיר דער־גאנגען, דאס די סבה איז א פערשמאלונג פון קאנאל, מוזען מיר זעהען ערווייטער'ן די פערשמאלונג דורך גוממענע זאנדען אדער בוזי, אויב עס זיינען דא וואונדען אין קאנאל, מאכען מיר טיעפע איינ־שפריטצונגען מיט צוברענגענדע מיטטעל, כדי די וואונדען זאלען זיך פערהיילען.

סוף כל סוף, וועט זיך דער קראנקע גאנצליך אויסקורירען.

א כראנישען טריפפער אויסצוקורירען איז ניכט לייכט, מען מוז בעזיטצען דאצו א געוויססע קונסט. דאריבער זאלל א כראנישען טריפפער קורירען נאר א דאקטאר.

איינע פון ניט זעלטענע קאמפליקאציאנען פון א טריפפער איז די בלאזענענטצינדונג. מיר האבען געזעהן אז אם אנפאנג זיצט דער טריפפער נור אין פארדערשטען טהייל פון אורין־קאנאל, נור שפעטער שפאצירט אריבער דער טריפפער־קאטאר אין הינטערשטען טהייל פון קאנאל און פון דארטען אויף די בלאזע; ביי בלאזע־ענטצינדונג מוז דער קראנקע אללע 5 אללע 10 מינוט אורין לאזען, ער גיבט אב נור איניגע טראפען אורין מיט גרויסע שמערצען און אם ענדע קומט נאך א טראפען בלוט; אפט איז די אורין געמישט מיט סלוז, עס קומט אויך פאר דאס די אורין ווערט אין גאנצען פערהאלטען, דער קראנקע שטרענגט זיך אן, ער מוטשעט זיך אבער ער קען ניט אב געבען איין טראפען אורין, די אורין קלייבט זיך אין בלאזע, די בלאזע ציהט זיך פערנאנדער און ערדייכט ביזן נאבעל (פופאק). דער קראנקע פיבערט, ער האט גרוים פחד, די הויט בעדעקט זיך מיט א קאלטען שווייס, דעם קראנקען נודזעט א. ד. ג. אויב מען זאלל דעם קראנקען ניט העלפען צור צייט קען זיך צערברייסען די בלאזע, די אורין גיסט זיך אויס אין בויך און די געשיכטע ענדיגט זיך זעהר שלעכט.

אם גראסטען טהייל בעסטערט זיך די קראנקהייט (בלאזע־

ענטצינדונג) שוין אין איניגע טאג ארום, אבער אים גאנצע ווערט דער קראנקע גענעזען, נור ווען דער טריפּער ווירד גאנצליך אויסקורירט.

די שארפע בלאזע ענטצינדונג דארף מען זארגפעלטיג קורירען, דען מיר וויסען דאס יעדע שארפע קראנקהייט קען איבערגעהן אין א כראנישע, וועלכע ציהט זיך מאנאטען אדער יאהרען לאנג. דאבײ פערקלענערין זיך די שמערצען אדער פערשווינדען אין גאנצען, אבער די אורין איז מענטנע (טריב) אונ האט א ריח רע.

ווי פערהיט מען זיך פון דיעזער קאמפּליקאציאן ד. ה. פון בלאזע ענטצינדונג? וועלכע סבות ברײנגען צו דער קראנקהייט? יונגע ביער אונ שאמפּאניער-וויין קענען זיין די אורזאכע פון א בלאזען-קאטאר, זאגאר בײ פאלקאם געזונדע מענשען, דעסטא גיכער בעקומט א בלאזען-קאטאר דער אונפארזיכטיגע טריפּער-קראנקע, וועלכער בענוטצט יונגע ביער, שאמפּאניער אונ איבער-הויפּט משקאות. א בלאזען-קאטאר בעקומט אויך דער טריפּער-קראנקע פון שטארקע איינשפּריטצונגען (ד. ה. איינשפּריטצונגען פון שטארקע מעדיצינען) אין אורין-קאנאל, פון באלזאם מיטלען, פון אקט מיט פרויען, פון שווערער פיזישער אנשטרענגונג. פון אללע קראנקהייטען, וועלכע קענען זיך צוטשעפּען צו טריפּער איז דער בלאזע-קאטאר איינע פון די שווערסטע ווייל: 1) אפט ברײנגט ער שפּעטער מיט ניערען ענטצינדונג. 2) מען זאל דען בלאזע-קאטאר ניט גרינדליך אויסקורירען, בעקומט מען א כראנישען קאטאר, וועלכען איז שווער אויסצוקורירען, 3) בײ דיעזער קראנקהייט קומען פאר אויך העפטיגע שמערצען.

די קוראַציאָן. ביי בלאָזען־קאַטאַר דאַרף מען גלייך אויפ־הערען צו מאַכען איינשפּריטצונגען אין קאַנאַל, צו דער בלאָזע (ד. ה. צום אונטערשטען טהייל פון בויך) דאַרף מען צולייגען וואַרעמע קאָמפּרעססען. דער קראַנקע זאָלל בלייבען ביי מילך־דיעט. משקאות, שטאַרקע טהיי, קאַווע איז שטרענג פערבאָטען. איהם איבעריגען דאַרף מען זיך בעראַטהען ביים דאָקטאָר.

עס וואַר שוין געזאָגט דאָס דער בלאָזע־קאַטאַר קען ברייגנען צו ניערען־ענטצינדונג. ווי געהט איבער די קראַנקהייט פון בלאָזע אין די ניערען? מיר ווייסען דאָס די אורין ווירד טהיילווייז פילטרירט פון די בלוט אין די ניערען. טהיילווייז ווירד די אורין פּראָדוצירט אין די ניערען, אַלזאָ די ניערען קענען מיר פערגלייכען צו אַ דיסטילאַציע אָדער אַ פאַבריק, וואו עס ווירד פערפערטיגט אורין פון מאַטעריאַל, וועלכער ווירד אַם גרעסטען טהייל צוגעשטעלט פון בלוט. יעצט אָבער מוז דאָס פאַבריצירטע, די אורין, אַרויסגעפירט ווערען פון אָרגאַניזם (גוף), דאַצו דיענען די אורין־פיהרער (мочеточники moczowody) דורך וועלכע די אורין געהט איממער פון די ניערען אין בלאָזע (די בלאָזע איז אַ מין סקלאַד, וואו די סחורה בלייבט אַ געוויסע צייט ביז דער סקלאַד ווירד פול) פון בלאָזע געהט די אורין דורכ'ן אורין־קאַנאַל אַרויס.

דער לעזער זעהט: מיר האָבען 2 סיסטעמען: די ערשטע איז ניערען, זאָ צו זאָגען די אורין־פאַבריק, די צווייטע סיסטעמע איז אַ עקספּאָרט־סיסטעם (זי דיענט נור דאַצו די אורין אַרויס צו פיהרען פון אָרגאַניזם), דאָס זיינען די אורין פיהרער, דער פענהער, און דער אורין־קאַנאַל.

די טריפפער — גיפט פינדעט זיך אם אנפאנג דער קראנק־הייט אין פארדערשטען טהייל פון אורין — קאנאל, שפעטער קען זי זיך איבערטראגען אין הינטערשטען טהייל פון קאנאל. פון דארט קענען געיסטערס גאנאקאקקען, וועלכע זיינען די אורזאכע פון קראנקהייט, אריבער שפאצירען אין בלאזע (פענכער), פון בלאזע געהען זיי ווייטער אין דער הויך דורך די אורין — פיהרער (אורין — לייטער) אין די ניערען און — זא בעקומט דער קראנקע ניערען — ענטצינדונג. דער קראנקע בעקלאגט זיך אויף שמערצען אין אונטערשטען טהייל פון הוט השדרה (קרייץ); ווען מען דריקט מיט די פינגער אויף דיעזער שטעל, ווערען די שמערצען נאך גראססער, ביי ניערען — ענטצינדונג איז פון גרויססער וויכטיגקייט די חעמישע און מיקראסקאפישע אונטערזוכונג פון אורין.

דאס חעמישע אנאליזירען ענטדעקט ביי דיעזער קראנקהייט אייוויים אין אורין. דאס מיקראסקאפישע אנאליזירען (ד. ה. דאס אונטערזוכען אונטער א פערגראסער — גלאז וואס פערגראסערט ביז 500 — ביז 1000 מאל) ענטדעקט ביי דיעזער קראנקהייט צעללען (клѣтки, koinórki) וועלכע שטאממען פון די ניערען. (אין אללע גרויסע שטאדט בעשעפטיגען זיך מיט אנאליזירען פון אורין דאקטורים ספעציאליסטען, וועלכע אונטערזוכען געניי די אורין חעמיש און מיקראסקאפיש. דאס זינד די זא גענאנטע לאבאראטאריען פיר ערצטליכע אונטערזוכונגען).

די וויכטיגסטע קוראציאן ביי ניערען — ענטצינדונג איז שטרענגע מילך דיעט. אין א צייט פון איין — צוויי וואכען דארף דער קראנקע נור מילך טרינקען; פערשידענע קלעיק, זופען,

באשקע, קאמפאט איז אויך ערלויבט; שטרענג פערבאטען איז שנאפס, ביער, ויין, שטארקע טהיי און שטארקע קאווע.

ניערען ענטצינדונג איז זעהר א וויכטיגע קראנקהייט און צווישען אויך א געפעהרליכע; עס איז נעטהיג אז א דאקטאר זאלל קורירען דעם חולה.

די נייסטע וויססענשאפטליכע אונטערזוכונגען האבען געצייגט, דאס א בראנישער טריפפער איז די סבה פון פיעל פרויען־קראנקהייטען.

יעדער יונגער מאן, וועלכער ליידעט אויף א שארפען אדער בראנישען טריפפער און וויל הייראטען, זאלל ער פריהער זיינע קראנקהייטען אויסקורירען, אויב ער וויל ניט דאס זיין פרוי זאלל קראנק ווערדען.

די געלעהרטע דאקטורים אין דער לעטצטער צייט האבען געצייגט, דאס פיעל משפחות בלייבען קינדערלאז (בעזונדערס) דורך דיעזע קראנקהייט.

ווי קומט דאס? מיר האבען שוין געזעהען, אז איינע פון די פערוויקלונגען פון טריפפער ביי א מאנספערזאן איז די געבען־האדען ענטצינדונג; ווען די געבען־האדען ענטצינדונג איז געוועזען א צווייזייטיגע ד. ה. דער רעכטע און דער לינקע נעבען־האדע וואַרען ענטצינדעט, דאן פערלירט די זרע איהר וויכטיגסטען בעשטאנדטהייל, די זא גענאנטען ספערמאטאזא־אידען. אונטערען מיקראסקאפ (פערגרעססער־גלאז) וואס 500 מאל פערגראססערט זעהען זיי אויס ווי זעהר קליינע פעדים מיט קעפלעך.

זא די דאקטורים: ליר, אשער, נעיסער, בערג און

אנדערע האבען געפונען דאס פון 242 מאנער, וועלכע האבען איין מאל געהאט א צווייזייטיגע געבען-האדען ענטצינדונג, נוארען 207 פון זיי קינדערלאז, נוייל אין זייער זרע נוארען שוין ניט קיין ספערמאטאזאידען. די אונפרוכטבארקייט אין א פאמיליע, וואו דער מאן איז קראנק אויף א טריפפער קען אויך קומען דאפאן, נוייל די פרוי ווירד לייגער דורך דען קראנקען מאן אנגעשטעקט מיט פערשידענע פרויען-קראנקהייטען, ווי צום ביישפיל אייערשטאק ענטצינדונג (zapalenie jajnika, воспчленiе яичника) וועלכע שטערען, דאס די פרוי זאלל שוואנגער ווערדען.

די האדען אונ די געבען-האדען זינד בעשטימט אויסצו-ארבייטען זרע; זיי ליעגען אין כיס, די זרע געהט פון די האדען דורך קליינע קאנאלען אין זא גענאנטען געבען-האדען-קאנאל, פון דיעזעם קאנאל געהט די זרע נוייטער דורך דען ברייטען זאמען-קאנאל וועלכער אפפענט זיך אין הינטערשטען טהייל פון אורין-קאנאל. נאך א געבען-האדען ענטצינדונג קען דער חלל פון געבען-האדען-קאנאל פערוואקסען, אונ דאנן בלייבט די זרע אויף דער שטעלע, וואו עס איז פראדוצירט געווארען אונ געהט ניט נוייטער, זא קען א צווייזייטיגע געבען-האדען ענטצינדונג פיהרען צו קינדערלאזיגקייט.

די געוועבע פון די האדען בעשטעהט פון זעהר קליינע באהרען אדער קאנאלען. דאס זינד זאמען קאנאלען. אין די קינדער יאהר'ן אונ ביי אלטע מענשען ענטהאלטען די קאנאלען סלוז; ביי יונגע לייט, אויך ביי מענשען אין מיטעלע יאהרען, בעפינדען זיך אין די קאנאלען לאנגע פאדען, וועלכע מען רופט ספערמאטאזאידען אונ וועלכע זיינען דער וויכטיגסטע בעשטאנדטהייל פון זרע.

אויסער די ספערמאטאזאידען ענטהאלט נאך די זרע א מין איווייס פליססיגקייט. די זרע וועלכע איז פאהיג צו בעפרוכטען א פרוי בעזיצט צוויי אייגענשאפטען: זי מוז ענטהאלטען די זאמען־פאדען אדער ספערמאטאזאידען און נאך אויסער דעם מוזען די ספערמאטאזאידען לעבען ד. ה. זיי דארפען זיך בעוועגען. אויב די ספערמאטאזאידען בעוועגען זיך ניט, און זרע וועלכע איז עבען (ביז 2 שעה) ארויס פון אורין קאנאל, רופען מיר עס טויטע זרע. ספערמאטאזאידען אין זייער בעוועגונג זעהען מיר אונטער א מיקראסקאפ, וועלכער פערגרעסערט פון 500 ביז 800 מאל.

עס וואר שוין דערמאנט, דאס איינע פון די אונאנגענעהמסטע קאמפליקאציאנען (פערוויקעלונגען) איזט די נעבען – האדען ענטצינדונג. די ענטצינדונג קומט ווי אימער דורך די טריפפער גיפט. וועלכע געהט אריבער אם ענדע פון צווייטער וואך אדער אין דער דריטער וואך פון הינטערשטען טהייל פון קאנאל אין נעבען–האדע (przyjądrze); געוועהנליך אין רעכטען אדער אין לינקען, זעלטען אין ביידע, דאנן ווירד דער כיס אויף דער ענטשפרעכענדער זייט געשוואלען, דאביי ליידעט אויך דער אללגעמיינע צושטאנד פון קראנקען ד. ה. דער גאנצער גוף. אם אנפאנג האט דער קראנקע דרעשצעס (שיטטעל פראסט), דער קאפ שמערצט. דער פולס שלאגט אפט, נאכהער בעקומט דער קראנקע היטץ, ניט זעלטען וואמירט דער קראנקע און ליידעט אויף עצירות, דער נעבענהאדע ווערד שווער, שפעטער פיהלט דער קראנקע שרעקליכע שמערצען אין א געוויססער העלפט פון כיס (איבערהויפט ביים שטעהן און געהן). דער קראנקע געהט איינגעבויגען אין דרייען, ער שטעלט פערנאנדער די פיס, אום ניט צו דריקען די געשוואלענע שטעללע.

די ענטשפרעכענדע העלפט פון כים ווערד אימער גראססער, עס ווערד גרויס ווי א פויסט.

שוין אים דריטטען אדער פיערטען טאג, האבען מיר דען האכסטען פונקט פון קראנקהייט, דען 5 אונ 6 טאג בלייבט די געשיכטע אין איין שטאנד, אבער שוין דען 10-טען טאג פאנגט אן די געשווילעכץ צוריק צו געהן, זי ווערט קליינער, די יסורים ווערען שוואכער, די הויט פון כים וועלכע וואר פאראהער גלאט אהן קיין שום פאלדען בעקומט ווידער איהרע געוואהנליכע פאלדען.

אבער דער נעבענהאדע בלייבט נאך א לאנגערע צייט פערגראססערט, הארט אונ ביים דריקקען שמערצט עס, די קראנקהייט דויערט 15 ביז 20 טאג. ניט זעלטען דויערט זי לאנגער. די אונגעדולדיגע פאציענטען זאגען געוואהנליך אין דיעזען פאללען, דאס דער דאקטאר פערלאנגערט זייער קראנקהייט, אבער זא איינע שווערע בעשולדיגונג האט קיין גרונד.

דער עולם האט זייגע איינבילדונגען בנוגע צו דיעזער קראנקהייט; זא זאגט מען דאס די נעבענהאדען ענטצינדונג פיהרט צו שווינדזוכט; דאס איז אבער געזאגט גלאט אין דער וועלט אריין.

מיר דאקטוירים זעהען זעהר אפט ביי קראנקע נעבענהאדען ענטצינדונג, וועלכע פיהרט ניט צו שווינדזוכט. אויב דער קראנקע האט שוין פריהער געליטטען אויף לונגען שווינדזוכט, דאנן איז מעגליך דאס ער בעקומט יעטצט שווינדזוכט דער אייער.

מען זאגט אויך, דאס די נעבענהאדען – ענטצינדונג פיהרט

צו אונפרוכטבארקייט; דאס איז ריכטיג זא ווייט אלס ביידע געבענהאדען ווארען ענטצינדעט אבער דאס איז ניט איין „חק ולא יעבור" ד. ה. עס זיינען בעקאנט פאללע וואו זאגאר צווייזייטיגע ענטצינדונג האט ניט געשטערט צו געבארען קינדער.

לײדער איז עס נור א קלײנער פראצענט. דער גראסטע טהײל פון אזעלכע קראנקע געבארען ניט קײן קינדער, ווי מיר ווײסען שוין פון די אונטערזוכונגען פון די דאקטורים: ליר, אשער, בערג און אנדערע.

מיר ווייסען דאס פון 242 קראנקע, וועלכע האבעי געליטטען אויף א צווייזייטיגע ענטצינדונג, זיינען נור 35 (ד. ה. במעט 15%) פאהיג צו געבארען קינדער.

אלזא 85% פון קראנקע מיט צווייזייטיגע – ענטצינדונג פון פרידאטאק זיינען ניט פאהיג צו געבארען קינדער. ווארום? ווייל זייער זרע ענטהאלט ניט דען וויכטיגסטען טהייל פון זרע (די זא גענאנטע ספערמאטאזאאידען). מיר האבען צו טהון מיט א קראנקען וועלכער האט קישוי אבער ווי געהעריג, וועלכער ווארפט ארויס די זרע אין דער צייט; נאך מעהר – מיט אונזער געוואהנליכען אויג געפינען מיר קיין אונטערשייד ניט צווישען די זרע פון אונזער קראנקען און זרע פון א געזונדען מענשען.

אין דיעזעם פאלל קען אונז צייגען די ריכטיגקייט נור דער מיקראסקאפ (דאס איז ווי געזאגט א פערגרעססער גלאז וואס פערגרעססערט יעדע זאך ביז 100 ביז 200 מאל). צום טרייסט פיר די טריפפער – קראנקע דארף מען זאגען דאס נור ביי 5 אויף 100 טריפפער – קראנקע טרעפט עס, דאס געבענהאדען – ענטצינדונג זאלל זיין א צווייזייטיגע.

די קוראציאן, אום צו פערהיטען פון ענטצינדונג, זאלל דער טריפפער – קראנקע אימער טראגען א גוט צוגעפאסטען סוספענזאריום, ווי עס וואר שוין אויבען דערמאנט. אם אנפאנג זוכען מיר בכל אמצעים צו ערווייטער'ן די ענטצינדונג, דער קראנקע דארף בלייבען ליעגען אין בעט, דער ענטצונדענע נעבענהאדע: ווירד געהאלטען אויף א קליין קישעלע, אדער א האנדטוך וויקעלט מען צונויף איינינע מאל און מען לייגט אונטער דעם פים, נאך בעססער איז דאס האנדטוך זאלל ליעגען אויף די היפטע (ביאדרא), און זא הייבט עס נאך בעססער אויף דען פים; ביי אזא לאגע, געהט דאס בלוט לייכט אפ פון דער ענטצינדעטער שטעללע. געגען די ענטצינדונג מאכט מען אויך קאלטע אומשלאגע (קאמפרעססען) וועלכע מען בייט זעהר אפט. ווען דער קראנקע פערטראגט ניט קאלטע אומשלאגע לייגט מען צו ווארמע.

היער מאכען מיר אויפמערקזאם אויף די נייעסטע בעאבאכטונגען פון פראפעססאר פינגער אין וויען. ער האט בעמערקט, דאס אייז אדער אייז – אומשלאגע צוליעגען צום פים ביי נעבענהאדען–ענטצינדונג איז זעהר שאדליך און געפאהרליך. ער האט בעמערקט דאס דורך אייז געהט די ענטצינדונג ווירקליך שנעלל איבער, אבער עס בלייבען געשווילאכצען אין דען ענטצונדענען טהיילען ד. ה. אין די נעבענהאדען און דיעזער זכר פון ענטצינדונג וועלכער בלייבט אויפ'ן גאנצען לעבען אויב ער איז אין ביידע ביצים קען ער זיין זעהר א שלעכטער זכר: דער חולה בלייבט קינדערלאז (בעזדיעטני).

דער קראנקע בעקלאגט זיך אפט אויף גרויסע שמערצען אין ענטצינדעטער שטעללע, דאנן שטעללען מיר פון 3 ביז 6

פיאווקעס ארום געזעסס (סטאלצאווע קישקע) ; ווען צוזאמטען מיט'ן נעבענהאדע פינדעט זיך אויך אין אענטצינדונגס צו־שטאנד דער זאמענפאדען (דער נאסיעננ׳ שנוראק, סיעמעננאי קאנאטיק) מען פיהלט אין פאחווינע א שנור גראב ווי א געגזען־פעדער, וועלכער שמערצט ביי יעדעם לייכטען דרוק, דאנן שטעללען מיר די פיאווקעס אין דיעזער ענטצינדעטער שטעללע ד. ה. אין פאחווינע.

ווען די ענטצינדונגס ערשיינונגען זינד שוין פאריבער געגאנגען ד. ה. די שמערצען זינד שוין קלייגער, דאנן איז צייט צו באנדאזשירען דען קראנקען נעבענהאדע, אבער דאס מוז מאכען א דאקטאר, דענן ווען דער באנדאזש (פערבאנד) איז ניט גוט צוגעלייגט קען עס פיעל שאדען דעם קראנקען ברייננען.

אללע אינגערליכע מיטטעל, וועלכע דער פאציענט בענוטצט געגען טריפפער, זאלל ער אויפהערען צו נעמען, אויך אללע איינשפריצונגען אין קאנאל זאלל ער אויפהערען צו מאכען, ווי באלד ער האט נור בעמערקט דען אנפאנג פון נעבענהאדען—ענטצינדונג, אדער פון זאמען—שנור. די דיעט מוז מען שטרענג רעגולירען, אויב דער קראנקע האט היטץ בעקוממט ער נור סובארקעס, בוליאן, קלעיק, מילך, מילך מיט טהיי. ווען דער קראנקע האט ניט קיין היטץ, דאן בעקוממט ער מאכלים, וועלכע זיינען לייכט צו פערדייען: הוהן, פלייש, בוליאן, מילך, קאמפאט א. ד. ג.

עס איז זעהר וויכטיג, דאס דער פאציענט זאלל יעדען טאג שטולגאנג האבען. אם בעסטען איז, מען זאלל איהם יעדען טאג א קאנע (א קליסטיר) מאכען, אדער ער זאלל נעמען

לייכטע אבפיהרונגס מיטטעל: ריצין–עהל, מאגנעזיא־ווע לימאנאדע, הונייאדעס.

די געבענהאדען–ענטצינדונג ברינגט אויך דאצו דאס אין פאחווע פון איי זאממעלט זיך צונויף א גראסערע אדער א קלע־נערע מענגע פליססיגקייט. די פליססיגקייט קען זיך רעזארבירען (ד. ה. פון זיך אליין זי איינזייגען צוריק אין בלוט). אבער עס טרעפט אויך, דאס די פליססיגקייט בלייבט שטעהן אין דער זעלבען מענגע א לאנגערע צייט, אדער די פליססיגקייט קומט אימער צו, דער כיס ווערד משונה־דיג גרוים, דאנן איז אם בעסטען דורך א אפעראציאן ארויסלאזען די פליססיגקייט. צווייילען שוין נאך דער אפעראציאן זאממעלט זיך ווידער פליססיגקייט.

אום עס צו פערהיטען, שפריטצען די ארצטע אין כיס פליססיגקייטען וועלכע רייצען די געוועבע (אם אפטעסטען יאדינע) דאבײ וואקסען צוזאממען די ווענטליך פון זאק אונ די פליססיג־קייט זאממעלט זיך שוין מעהר ניט.

עס וואר שוין אויבען געשפראכען דאסס די טריפפער גיפט איז לייכט איבערצוטראגען אין אויג.

דאריבער מאכען מיר נאך איין מאל אויפמערקזאם, דאס דער קראנקע זאלל אכט געבען אויף זיינע האנד אונ אויף זיינע וועש. די איינע אונ די צווייטע קענען אנשטעקען זיינע אייגענע אויגען אדער די אויגען פון אנדערע.

עס איז וויכטיג צו וויסען, דאס א טריפפער–קראנקע פרוי קען אנשטעקען די אויגען פון איהר נייגעבארענעם קינד־ די אויגען ווערדען אנגעשטעקט (זאראזשעט) אין דער צייט ווען

דער קאפ פון קינד געהט דורך די שייד פון דער מוטטער. 11% פון אללע בלינדע פערדאנקען זייער בלינדקייט אויףביידע אויגען דיעזער קראנקהייט.

ווי פערהיט מען דאס קינד פון דער שווערען אויגען־קראנקהייט? אין צייט פון געבורט דארף מען די שיידע איבער־שפריטצען מיט אנטיסעפטישע מיטטלען צ"ב סובלימאט לאזונג (1 : 3000) איינינע מאל.

די איינשפריטצונגען מיט אנטיסעפטישען מיטטלען (אנטיסעפטיש הייסט געגען פוילנים) דיענען אום צו טאדטען די באקטעריען אונ קאקקען־די אורזאכע פון אללע אנשטעקענדע קראנקהייטען, אבער די איינשפריטצונגען אין פאחווע (שיידע) פון דער פרוי גאראנטירען ניכט פון זאראזע, דען די פאחווע ענטהאלט זעהר פיעל פאלדען, וואו די אנטיסעפטישע פליססיגקייט קומט ניט צו אונ זא קענען פיעל באקטעריען דאך לעבען בלייבען.

אם אנפאנג פון קראנקהייט זעהען מיר ביים קינד דאס די שליימהייטעל וואס בעט אוים דאס אויג איז רויט, דאס אויג טרערט אונ פערטראגט ניט קיין ליכט; דאס בעסטע מיטטעל איז דעם קינד גלייך נאך דער געבורט אריין לאזען אין אויג 1 טראפען פון 2% ליאפים לאזונג; פארהער באדעט מען דאס קינד, מען ווישט אוים די אויגענלידער מיט א ריינע לייוואנד טיכעל איינגעטצט אין ריינע וואססער, יעטצט אפפענט מען די אויגענלידער אונ פון א גלאזערנע רורקע לאזט מען א טראפען 2% ליאפים אויפ'ן אויג (איינגענטליך אויף די ראגאווקע אדער ראגאוויצע).

דאס איז דאס בעריהמטע פערהיטונגס מיטטעל פון קרעדע, אם בעסטען איז דאס א דאקטאר זאלל עס מאכען. אין פיעל געבורטס־הייזער לאזט מען א טראפפען ליאפיס אין אויג אללע קינדער צו פערהיטען פון אויגען–ענטצינדונג.

עס פערשטעהט זיך, דאס מען דארף אויסער דעם האלטען זעהר ריין די אויגען פון קינד: איינינע מאל אין טאג דארף מען די אויגען אויסוואשען מיט אפּטעצנע וואטע איינגעטונקטע אין באר–וואסער борная кислота, kwas borny (א טהיי לעפעלע באר–זויערע אויף א גלאז לויע וואסער):

ווען אויף איין אויג פון קינד האט זיך שוין ענטוויקעלט די טריפפער–ענטצינדונג, דארפען מיר זעהן פערהיטען דאס אנדער אויג דורך פאלגענדע מיטטעל.

זעהר אפט ערווייטער'ן די מאטעריע פון קראנקען אויג. אויסוואשען דאס קראנקע אויג מיט אפּטעצנע וואטע, איינגענעצט אין באר–וואסער כדי די מאטעריע זאלל ניט פערשלעפּט ווערען אין דאס צווייטע געזונדטע אויג; דאס קינד זאלל ליעגען (איבערהויפּט ביי נאכט) אויף די קראנקע זייט ד. ה. אויף די זייט וואס דאס קראנקע אויג געפינדעט זיך, כדי די מאטעריע זאלל ניט אראפּ־רינען אינ'ס געזונדטע אויג; אויב מאטעריע איז דאך אריינ־געקוממען אין געזונדטעס אויג, דארף מען דאס אויג אויסוואשען מיט א אנטיסעפּטישער לאזונג, למשל סובלימאט 1 : 3000 אדער אריינלאזען א טראפּפען 2% ליאפיס לאזונג.

די קוראציאן. די ערשטע צייט וואשט מען אוים פיעל מאל אין טאג דאס קראנקע אויג מיט אפּטעצנע וואטע איינ־

גענעטצט אין באר-וואססער. איבערדעם בייט מען אפט אייז קאמפרעססען ד. ה. קאמפרעססען איינגענעטצטע אין אייז וואססער.

שפעטער, ווען די אויגענלידער זיינען וועניגער געשוואלען אבער עס געהט מאטעריע פון אויג און די פעראייניגטע הייטעל פון אויג איז רויט, דארף מען די שליימהייטעל פון די אויגענלידער שמירען מיט ליאפיס לאזונג, דאס מאכט געוועהנליך א דאקטאר.

דאס וויכטיגסטע פערהיטונגס מיטטעל פיר א ערוואקסענען ווען איין אויג איז קראנק געווארען ואיז ארויף לייגען א פערבאנד אויף דאס צווייטע אויג. דען פערבאנד מאכט מען זא: אויף די פערמאכטע אויגענלידער פון געזונדטען אויג לייגט מען א ריינע טיכעל, דארויף ווירד געלייגט זא פיעל וואטע, דאס די פערטיעפונג (וואו דאס אויג זיצט) זאלל אויסגעגלייכט ווערען מיט די בענאכבארטע טהיילען. אויף די וואטע לייגט מען א 4 קאנטיגע שטיקעל ליינוואנד וועלכע דעקט צו די וואטע און ענדיגט זיך ביי דער נאזע, די ראנדען פון שטיק ליינוואנד ווערדען בעשמירט מיט קאללאדיום, זא דאס די ראנדען שטעהען גוט צו, קלייען זיך צו צו דער הויט פון געזיכט, פון אויבען ווערד די גאנצע שטיק ליינוואנד ווידער בעשמירט מיט קאללאדיום, יעטצט האבען מיר א פערבאנד, דורך וועלכען קיינע פליססיגקייט קען ניט דורכגעהן, דאמיט, זיינען מיר זיכער, דאס די מאטעריע פון קראנקעם אויג וועט ניט דורכגעהן דורכ'ן פערבאנד און ניט אנשטעקען דאס געזונדטע אויג. דען פערבאנד דארף מען וועקסלען אללע 12 אדער 24 שטונדען. לכל הפחות צום ערשטען מאל זאלל דען פערבאנד מאכען א דאקטאר.

דער קראנקע אויף טריפפער-אויגענלידער — ענטציגדונג.

דארף זיך היטען ער זאלל אנדערע ניט אנשטעקען מיט זיינער קראנקהייט. ער דארף בלייבען אליין אין א צימער. די לופט אין צימער זאלל זיין ריין ווענטילירט. די טעמפעראטור זאלל זיין א מיטעלע (ניט הייס אונ ניט קאלט). ער דארף האבען פיר זיין אייגענע געברויך האנד־טיכער טאשען־טיכער יאמבקעס א. ד. ג.

ווען איינער פון די הויזלייטע ווישט אויס דאס קראנקע אויג, זאלל ער גלייך וואשען זארגפאלטיג די האנד מיט הייסע וואסער אונ זייף, נאכהער מיט ספירימוס אונ קארבאל־וואסער.

מיר האבען ביז יעטצט בקצור געשפראכען איבער פערשידענע קאמפליקאציאנען פון טריפפער, וועלכע קוממען פאר פון אונמיטטעלבארע גיפט־ווירקונג שוין אם אנפאנג פון קראנקהייט, צ״ב די גיפט האט זיך פערשלעפט אין פענכער אדער אין געבענהאדע א. ד. ג.

יעטצט שטעלען מיר פאר דעם לעזער די קראנקהייטען וועלכע ענטוויקלען זיך פיעל שפעטער אונ אין איברים (ארגאנען) וועלכע שטעהען ניט אין אונמיטטעלבארער פערבינדונג מיט דעם אורין־קאנאל צ״ב אין געלענקען (סוסטאווע) אדער אים הערצען.

טריפפער געלענק—ענטצינדונג.

עס גיבט קראנקע, וועלכע פיהלען שמערצען אין איין געלענק אדער שטארקע שמערצען אין פערשיעדענע געלענקען; צווישען ערשיינען שמערצען אויך אין דען מוסקעלן און אין די ביינער, זאגאר דאנן, ווען פון אורין-קאנאל געהט שוין ניט קיין מאטערע. אם אפטעסטען ליידען די קניע און די היפט-געלענק. געוואהנליך ליידעט נור איין סטאוו (געלענק) אבער עס גיבט אויך פאללע, וואו די ענטצינדונג שפאצירט פון איין געלענק אין 2-טען זא דאס פיעלע געלענקע פאר איין מאל ליידען. אפט ענטוויקעלט זיך די קראנקהייט געשווינד. די געשיכטע פאנגט זיך אן מיט שטארקע שמערצען אין געלענק; די שמערצען ווערען נאך גראססער, ווען דער קראנקע געהט אדער ווען מען ריהרט אן דאס געלענק. די קראנקע געגענד ווירד געשוואלען, ווען דער טריפפער ווירד געזונד, ווירד אויך דאס געלענק געזונד. ווען אבער דער טריפפער האט א כראנישען כאראקטער, זא פערציהט זיך אויף א לאנגערע צייט אויך די געלענק-ענטצינדונג. ביי געלענק-ענטצינדונג, וועלכע קומט ארויס פון א טריפפער, האבען מיר געוואהנליך צו טהון מיט פליססיגקייט, וועלכע זאממעלט זיך אין סטאוו. אם מייסטען פערשווינדעט (זייגט זיך איין) די פליססיגקייט פון געלענק דאנן, ווען דער קראנקע ווערד געזונד פון טריפפער. אבער דען כלל גילט נור פיר דיענינגע וועלכע וואַרען בעפאר זיי האבער בעקומען דען טריפפער, פאלקאמם געזונד, אבער ביי סקראפולאזע ביי סובאטניקעס קען די געלענק-ענטצינדונג זיך ציהען זעהר א לאנגע צייט און קען אויך נאך זיך לאזען א פעהלער (קאלעצטווא, צום ביישפיעל א שטייוועס סטאוו, אויף דאס גאנצע לעבען.

ווי קומט עס, דאס איין טריפפער-קראנקע ליידעט אויף געלענק-ענטצינדונג, דער צווייטע ניכט? ליידער איז ניט אונזער וויססענשאפט ביכולת צו אנטווארטען אויף דיעזע פראגע, אבער עס איז גאר קיין ספק, דאס פערשיעדענע רייצונגען פון אורין-קאנאל (שטארקע איינשפריטצונגען), פיעל שנאפס טרינקען, פערקיהלונג העלפען צו בעקומען א געלענק-ענטצינדונג.

די קוראציאן. מיטטעלן, וועלכע מען בענוטצט געגען געלענק-ענטצינדונג ביי רעומאטיזם, ווי א רוססישע באד, אדער פערשיעדענע מיטטעל צו שמירען, וועלכע רייצען די הויט, זיינד היער ניכט פאססענד.

דאס קראנקע געלענק דארף בלייבען אין פאללשטאנדיגער רוהע (צ"ב אויב דער קני-געלענק איז קראנק, זאלל דער קראנקע בלייבען צו בעט אונ דאס געלענק זאלל זיין גוט באנדאזשירט כדי זאנאר ליגענדיג אין בעט זאלל דער קראנקע ניט בעוועגען דאס ענטצונדענע געלענק א. ד. ג.)

דער קראנקע זאלל בעקומען מאכלים, וועלכע זיינען לייכט צו פערדייען; ביער, בראנפען, וויין איז פערבאטען, דער קראנקע בעקומט אויך מאגליך מעדיצין, וועלכע דער דאקטאר וועט איהם פערשרייבען; דען פערבאנד צום געלענק דארף אויך מאכען א דאקטאר. צוזאממען מיט געלענק-ענטצינדונג קומט פאר (צום גליק זעהר זעלטען) הערץ-ענטצינדונג, וועלכע קען ערשיינען אויך אהנע געלענק-ענטצינדונג. כידוע הערץ-ענטצינדונג איז אזא וויכטיגע קראנקהייט, דאסס דאס לעבען פון קראנקען איז אין געפאהר. ביי טריפפער וואהען אויך בעמערקט פלעוורא-ענטצינדונג

ד. ה. ענטצינדונג פון לונגען-זאק אונ די ענטצינדונג פון מארך-הייטעל (זעהר זעלטען).

איהר דאט געווים בעמערקט דאס ביי א נאזען-קאטאר מאכען זיך סטרופעס אונ פרישצעס אונטער די נאזע. ווי קומט עס? פון דער נאזע בשעת קאטאר רינט ארוים א פליססיגקייט, וועלכע רייצט די הויט אונ דאריבער ווערד זי רויט אונ שפעטער ענטוויקעלט זיך דאס, וואס די דאקטורים רופען עקצעם. ביי א טריפפער-קראנקען געהט אימער מאטעריע פון קאנאל. די מאטעריע רייצט די בענאכבארטע טהיילען אונ ארום אפפנונג פון קאנאל אויפ'ן קאפיל פון גליעד אונ אויך ארום געזעסס פאנגען אן צו וואקסען פערשידענע בארדאווקעס; מען רופט עס „שפיטציגע קאנדילאמעס". זיי שטערען ביי'ן אקט (מיט א פרוי) זיי קענען אויך שטערען ביי'ן אורין-לאזען אדער ביים שטולגאנג.

די קוראציאן. מען ברענט עס צו מיט פערשיעדענע כעמישען מיטטעל'ן אדער מען שניידעט עס אב מיט א מעססער אדער מיט א שער, עס פערשטעהט זיך, דאס דיעזע אפעראציאן דארף א דאקטאר מאכען.

איינע פון די קראנקהייטען, וועלכע קומען צווייילען נאך א כראנישען טריפפער איז די זא גענאנטע סטריקטור פון קאנאל (סטריקטורא איז א לאטיינישעס ווארט, וועלכעס בעדייטעט פער-

שוועלונג, ענגשאפט); סטריקטור אדער פערשוועלונג בעדייטעט אזא צושטאנד, וואו דער חלל פון אורין-קאנאל איז נור אויף א געוויסע צייט אדער אויף אימער פערקלענערט זא, דאס דער קראנקע גיבט אפ אורין מיט גרויס שוועריגקייטען און אפט מיט יסורים. עס קומט פאר ביי קישוי אבר און דאס איז די אורזאכע, ווארום מען קען ניט אורין לאזען אין די צייט פון ערעקציאן (קישוי אבר).

מיר בעמערקען, דאס פערזאנען, וועלכע האבען איין מאל געליטען אויף א טריפפער בעקומען שוועריגקייטען ביי אורין לאזען נאך א פערקילונג, אדער נאך דעם, אלס זיי האבען פיעל אלקאהאל (וויין, בראנפען, ביער, איבערהויפט יונגע ביער ד. ה. וואס איז נאך ניט גוט אויסגעשטאנען) געטרונקען, ווען די שליימהייטעל אין אורין-קאנאל געשוועלט עטוואס. דאס האלט א קורצע צייט און געהט איבער. זאלכע שוועריגקייטען ביי אורין לאזען קומט אויך פון נערוועזע שטערונגען; די דאקטורים רופען עס „ספאזם פון אורין-קאנאל".

קורבאציאן. ווארעמע קאמפרעסען אויפ'ן אונטערשטען טהייל פון בויך, אויפ'ן גליעד, ווארעמע וואנגעס.

דאס איז איינע גענוג וויכטיגע קראנקהייט. דער שטראם פון אורין ביים אורין לאזען ווערד אימער דינער, ער בלייבט דין ווי א פאדים און געהט מיט פויזעס ד. ה. דער שטראם רייסט זיך איבער אויף איינע אדער איניגע סעקונדען, דאביי מוז דער קראנקע ארבייטען בכל מאמצי כחות, ביז ער גיבט אפ אורין, שפעטער געהט די אורין טראפענווייז אדער עס קען קומען דאצו, דאס די אורין פערהאלט זיך גאנצליך; זאלכע קראנקע פיהלען זיך ניט אין גאנצען בעפרידיגט נאך דעם אורין לאזען, זיי

פיהלען, דאס אין פענחער (בלאזע) איז נאך עטוואס געבליבען,
אונ ווירקליך איין טהייל פון אורין בלייבט אין פענחער אונ רינט
ארויס שפעטער אויפ'ן העמד אונ אויף די קליידער פון קראנקען.
די ערשיינונגען, וועלכע וואָרען היער בעשריעבען זיינען שוין גענוג
צו בעשטימען א פערשמאלונג אין קאנאל. אבער אום צו בע־
שטימען גענויער, אין וועלכער שטעללע פון קאנאל האבען מיר
די פערשמאלונג, בענוטצען מיר א גוממי־קאטעטער אדער א מע־
טאללענען קאטעטער. קאטעטערס בענוטצט מאן פון פערשיעדענעם
דיאמעטער ד. ה. דינערע אונ גראבערע. די דינסטע זיינען דין ווי
א סטרונע, די גראבסטע זיינען גראב ווי דער קליינער פינגער פון
א ערוואקסענען מענשען. אונטערזוכען דען קאנאל קען מען אויך מיט
הילף פון א אינסטרומענט, וועלכער ערלויבט גענוי צו בעזיכטיגען
דען קאנאל אונ דען פענחער; דען אינסטרומענט רופט מען ענ־
דאסקאפ. אם מייסטען בעפינדען זיך די פערשמאלונגען אין היני־
טערשטען טהייל פון קאנאל. א מאל בעמערקען מיר אין קאנאל
א וואליק, וועלכער פערשמאלט דען גאנצען חלל פון קאנאל. איין
אנדער מאל ווידער זעהען מיר זא צו זאגען א פטום (א געשוועלונג
פון געוועבע אויף איינער געוויססען שטעללע), אין אנדערען פאללען
פינדען מיר, דאסס דער קאנאל איז צונויף געצויגען (פערשמאלט)
אין איין געוויססער שטעללע פון א נארבע נאך א וואונד. אזעלכע
קליינע וואונדען מאכען זיך אפט ביי א שארפען אדער א כראנישען
טריפפער. די וואונדען פערהיילען זיך דורך נארבען (рубецъ, blizna).
וועלכע זיינען די אונמיטטעלבארע אורזאכען פון פערשמאלונג.
אייניגע פינדען, דאס שטארקע איינשפריטצונגען פיהרען צו א פער־
שמאלונג. אנדערע ווידער זיינען איבערצייגט, דאסס דער טריפפער־
פראצעס אן זיך אונ פיר זיך אונאבהאנגליך פון דער קוראציאן
איז דער גאנצער בעל חיוב פון דער סטריקטור.

אין דער טהאט פינדען מיר, דאס פערשמאלונגען ענטוויקלען זיך אם אפטעסטען ביי דעניעניגען טריפפער-קראנקען וועלכע האבען זיך אין גאנצען ניט קורירט אדער וועלכע האבען די קוראציאן אוועקגעווארפען אין מיטטען, מען האט אויך אפט בעמערקט סטריקטורען ביי דעניעניגען, וועלכע האבען זיך קורירט מיט שטארקע איננערליכע מיטטעל (באלזאם).

ביי שטארקערע פערשמאלונגען בעאבאכטען מיר נאך פאלגענדע סימפטאמען: דער קראנקע מוז זעהר אפט אורין לאזען, ווייל דער פענחער ווערד ניכט לעדיג פאר איין מאל ווי ביי א געזונדטען. עס וואר שוין אויבען בעמערקט, דאסס צוליב די פערשמאלונג מוז זיך דער קראנקע אנשטרענגען ביים אורין לאזען און זא קומט עס פאר, דאסס דער קראנקע קוועטשט זיך און ערריכט איין אונערווארטעטען רעזולטאט: עס געהט אפ עטוואס שטולגאנג.

ביים אקט מיט א פרוי (אין דעם מאמענט ווען די זרע געהט אפ) פיהלט דער קראנקע שמערצען, דער קראנקע עמפפינדעט, ווי איין אנגעברענטע דראט וואלט דורכגעהן צווישען מים און געזעסס. הינטער דער פערשמאלונג ווערד דער קאנאל פערברייטעט (עס איז פערשטאנדליך דאס די אורין וועלכע טרעפט א שטערונג, דריקט אויף די ווענטליך פון קאנאל פאר דער פער-ענגטער שטעללע און דער קאנאל ווערד ממילא ברייטער); עס טרעפט זאגאר דאס די אורין מאכט זיך א נייען קינסטליכען וועג — עס בילדעט זיך די זא גענאנטע אורין-פיסטול, דורך וועלכע געהט אימער אורין. נאך ערגער איז עס, ווען צוליב די פער-שמאלונג, קען די אורין גאנצליך ניט ארויסגעהן, די אורין זעצט פערנאנדער דען פענחער און גיסט זיך אוים אין בויך, דאנן קען

דער קראנקע שטארבען פון בויך–הייטעל ענטצינדונג. צום גליק טרעפט עס זעלטען, און די קוראציאן פון א דאקטאר קען עס פערהיטען. די קוראציאן שטרעבט דאצו דען קאנאל ווידער צו פערברייטערען. די קוראציאן קען זיין א חירורגישע. דער חירורג פערברייטעט דען קאנאל מיט א מעססער פון אינגער'ן (ער פיהרט אריין דאס מעססער אין קאנאל) אדער מאכט א אויסערליכע אפעראציאן.

די צווייטע מעטאדע בעגעהט זיך אן א מעססער און אן שפיכת דם. דער דאקטאר (אדער דער קראנקע זעלבסט אונטער די לייטונג פון א דאקטאר) פיהרט אריין אין קאנאל זאנדען גומענע (האלב–הארטע) אם אנפאנג זעהר דינע און שפעטער אימער גראבערע. דאבייא איז נעטהיג גרויסע געדולד און פארזיכטיגקייט. דענן מען קען לייכט פערוואונדען די סלוזהייטעל, דאמיט קען מען פערארזאכען א ענטצינדונג און דאנן קען דער חלל פון קאנאל אין גאנצען פערמאכט ווערען. עס קען קומען דאצו ווען דער קראנקע קען ניט אורין לאזען דאס מען זאלל מוססען מיט א געוויססען אינסטרומענט (טראאקאר) דורכשטעכען דען בויך און דען פענהער, אום אורין ארויסצולאזען. פערבאטען איז אין דער צייט פון קוראציאן טרינקען אלקאהאל געטראנקע, אויך איז פערבאטען דער אקט מיט פרויען.

בכלל קוראציאן פון פערשמאלונג דורך אפעראציאן אדער מיט זאנדען פיהרט פאסט אימער צום ציעל, ד. ה. נאך א זארגפאלטיגע קוראציאן ווערד דער קראנקע געזונד.

יונגע לייט מיינען געוועהנליך, דאס דער טריפפער איז

א לייכטער קאטאר, וועלכער קורירט זיך אוים אין איינינע וואכען, אבער דער לעזער פון דיעזעם ביכליין האט געהאט גענוג געלעגענהייט זיך צו איבערצייגען, דאסס דער טריפפער געהערט צו די ערגסטע קראנקהייטען, דאס צום טריפפער קענען נאך צושטעהן פיעל אנדערע קראנקהייטען ווי בלאזע-ניערען-ענטצינדונג, געלענק-ענטצינדונג א. ד. ג.

די איינע פון די קאמפליקאציאנען פון טריפפער די נעבענהאדען-ענטצינדונג קען פיהרען צו אונפרוכטבארקייט און דאס דער קראנקע קען לייכט אנשטעקען זיינע פרוי. ביי פרויען קען א טריפפער פון אורין-קאנאל זיך פערברייטער'ן אויף די געבארמוטטער, אויף אנדערע געשלעכטסארגאנען, די מאטעריע קען פערטראגען ווערען (רינט אראפ) צום געזעסס (צו דער סטאלצאווע קישקע), אין פערשיעדענע געשלעכטסארגאנען ענטוויקלען זיך ענטצינדונגען, וועלכע פיהרען פון איינער זייטע צו יסורים און פון דער צווייטען זייטע קענען די ענטצינדונגען (איבערהויפט אייערשטאק-ענטצינדונג) פיהרען דאצו, דאס די פרוי קען מעהר ניט געבארען קיין קינדער. (דאריבער זעהען מיר, דאס די פראסטיטוטקעס (פובליצנע פרויען) זינד קינדערלאז).

עס וואר שוין געזאגט און איך פינדע עס פיר נעטהיג צו ווידערהאלען דאס דעריעניגע, וועלכער וואר שוין קראנק אויף א טריפפער, בעפאר ער האט חתונה, זאלל ער געבען זיינע אורין איינינע מאל אונטערזוכען א דאקטאר א ספעציאליסט, וואס בעשעפטיגט זיך מיט מיקראסקאפישע אונטערזוכונגען, און נור דאנן ווען דער דאקטאר האט ניט געפונען אין די אורין נעיססער'ס דיפלאקאקקען (זיהע אויבען) האט דער קראנקע מאראלישעם רעכט חתונה צו האבען.